

Naše planine

NAŠE PLANINE

Revija Planinarskog saveza Hrvatske

»Le Nostre Montagne« — Rivista della
Federazione Alpina Croata
»Unsere Berge« — Zeitschrift des Kroatischen Bergsteigerbundes

»The Mountains« — Review of the
Alpine Association of Croatia
»Nos Montagnes« — Revue de la Fédération Alpine Croate

Izдавач: Planinarski savez Hrvatske

Urednik: Dr Željko Poljak, Zagreb, Cesarčeva 5. II

Redakcioni odbor: prof. dr Vladimir Blašković, prof. Srećko Božičević,
Petar Lučić-Roki i prof. dr Mihajlo Pražić

Adresa uredništva: »Naše planine«, Zagreb, Gajeva 2 a, telefon 37-316

Izlazi u šest dvobroja godišnje. Godišnja pretplata za pojedince iznosi 600 dinara,
a za kolektive i ustanove 1200 dinara. Cijena pojedinom dvobroju 150 dinara.
Pretplate se šalju čekom na Planinarski savez Hrvatske Zagreb (za »Naše planine«)
na tekući račun 400-21-3-1235

Tisak: »ZAGREB«, Zagreb, Preradovićeva 21-23

GODINA XIV

SRPANJ—KOLOVOZ 1962

BROJ 7—8

S A D R Ţ A J

H. Čaušević: Na planini Bošnjana dobrnjeh	145
Davor Ribarović: Dolomitski dnevnik	150
Petar Tabak: Na prvome usponu	162
Iz literature	170
Marinka Kamenarović: Potreba osnutka planinarskih straža	172
Tomislav Đurić: Stari gradovi i dvorci oko Papuka i Psunja	175
Planinarska odlikovanja	177
Statut Planinarskog saveza Hrvatske	181
Vijesti	189
Branimir Sterle: Zašto ne ravnomjerno?	192

Posebni prilog ovome broju:

Dr Željko Poljak: Vodič po Gorskom kotaru

Slika na naslovnoj strani

Čežnja

Foto: Z. Smerke

NAŠE PLANINE

GODINA XIV

SRPANJ—KOLOVOZ

BROJ 7—8

H. Čaušević, Sarajevo

Na planini Bošnjana Dobrijeh

U Sarajevskom polju klokoče život, zasićen mirisom sagorjele nafte i »snijegom« TV ekrana, i odbija se o moćne zidove Bjelašnice i Treskavice. Već decenijama uzalud pokušava da ih zaskoči i čvrsto zakorači na drugu stranu. Njihovi treptaji tek klize duž nove ceste, koja se mukotrпno probija kroz Štirni do, pa sve zastakuje, kao da se boji nagristi muzejski mir, koji se stoljećima taložio u Rakitnici, na padinama Visočice i na samoj planini.

To međutim nije onaj gluhi mir bez života i sadržaja, koji nas napada na osamljenim pustim planinama i razara ljudsku dušu stravom. Mir Visočice ima sasvim drugi kvalitet. Od pobuđuje samo radoznalost i neku neodređenu sjetu. Čak mračni kanjoni ispod ove planine, što liče na duboke otvorene rane, rijetko izazivaju strah.

Promatrana u smiraj dana sa Hojte ili Bjelašnice, Visočica nam izgleda kao neki rijetko dostupni svijet. Poput kakve srednjovjekovne utvrde sa svih strana je opkoljavaju mrke, duboke provalije, u kojima se jedva nazire svijetla vodena nit Rakitnice, Ljute i Neretve. Tako Visočica stoji sama, jasno odsjećena od ostalih planinskih masiva. Njeni zašiljeni vrhovi, poredani — čini nam se — bez ikakvog smisla ili sistema, neprestano se gurkaju među sobom i zajažuju

Puzim

jedan drugog, kao da traže ljepše i povoljnije mjesto pod suncem, te tako i nehotično zajedno sa prenjskom rezbarijom jedinstveno upotpunjavaju krvudavu liniju horizonta. Samo Puzim stoji po strani osamljen i prognan. Šume u sjevernom podnožju planine, išarane kao jed zelenim proplancima, skrivaju u svojim krošnjama ljudi i naselja, koja osjećamo da postoje, ali ih ne vidimo.

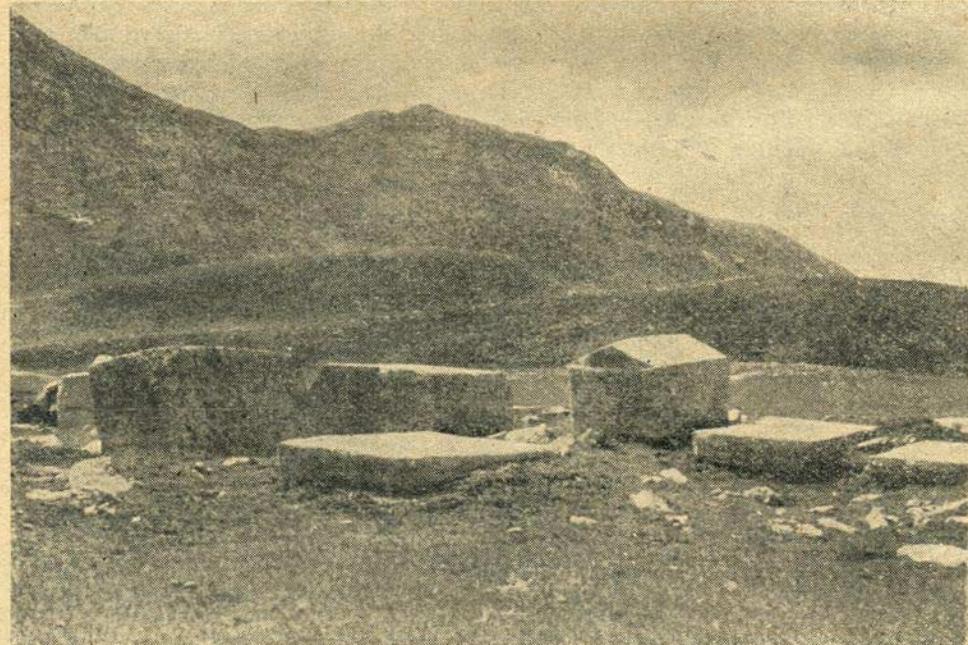
Ovakav utisak iz daljine kolorira Visočicu nekom posebnom bojom tajanstvenosti, čiji intenzitet pojačava još i okolnost da je Visočica sve do skora bila malo poznata u redovima planinara. Čak i kanjon Rakitnice, ta vanredna planinarsko-turistička atrakcija, bio je do prije nekoliko godina utočište samo lovokradica, geometara i rijetkih planinara-osobenjaka.

A u suštini na ovoj planini ima vrlo malo tajanstvenog. Tu je sve, ili gotovo sve jednostavno i jasno. I njeni ljudi, i putevi, i vrhovi, i njena jezera-lokve. Tajna su samo bogumilska groblja, razasuta na sve strane po Visočici, i donekle kanjoni, koji okružuju ovu planinu.

Snažni miris prošlosti izvlači se već iz prvih naselja pod Visočicom, koja su se skupila na Rakitnici prije nego što hitru vodu ove salmonidne rijeke stegnu zidovi kanjona i tok joj gotovo začepe odvaljenim komadima stijena, pa okovana rijeka zapjeni i zazeleni u grču jedne grandiozne embolije.

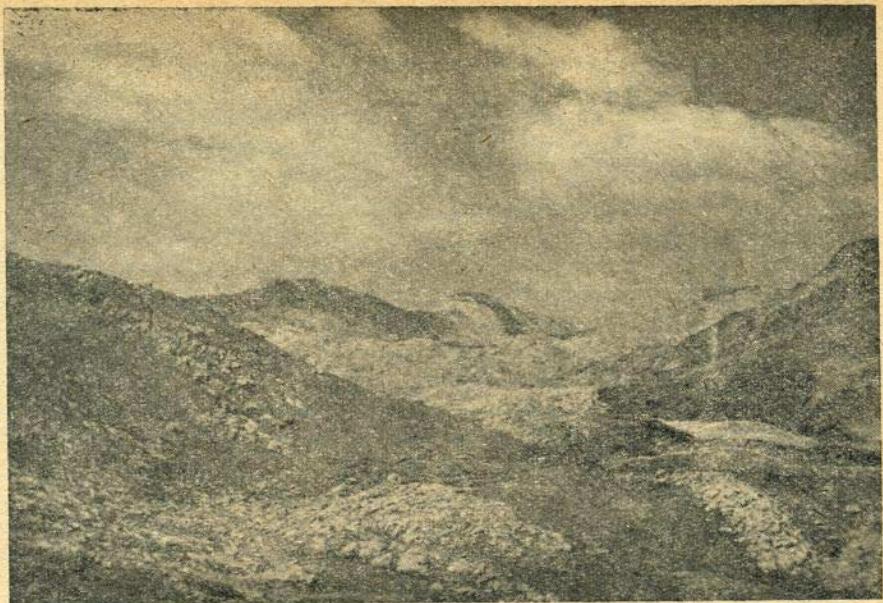
Kod prvih sela nalazimo i prve bogumilske stećke i oni nas ne ostavljaju na putu preko cijele Visočice. Dočekuju nas i tamo gdje to najmanje očekujemo. Čak i pod samim vrhom planine. Tako nam Visočica na momente izgleda kao kakva ogromna bašča nekog bogatog arheološkog muzeja.

Današnji muslimanski stanovnici stalnih i povremenih naselja pod planinom i na samoj planini izgubili su svaku vezu sa svojim bogumilskim precima. Islamizacija je oštro prekinula snažnu i vitalnu nit tradicija. Samo njihova

Džamija — vrh Visočice (1974 m)

Foto: H. Ć.

Greben Ljeljena sa Oštare Bare

svijetla slavenska kompleksija i muslimanska groblja, koja se nalaze odmah do bogumilskih stećaka, podsjećaju nas da faktično i danas stoje pred nama autohtoni potomci poklonika nekad čuvene, a danas još prilično zagonetne samostalne crkve bosanske.

Islamizacija je dala svoj pečat i toponomastici Visočice, što inače nije tako česta pojava u našim planinama. Džamija se zove najviši vrh Visočice (analoga: Musala u Bugarskoj); pored toga naziva nalazimo još i Dilaveruš, Toholj i sl. Ostali nazivi pojedinih lokaliteta na Visočici skladne su riječi ili kovanice čistog slavenskog porijekla (npr. Ljeljen, Mokre stijene, Kaoci, Puzim i sl.). Samo toponomi Kom (1779 m) i Trajan (1742 m) ostali su kao žive uspomene na ilirske stočare, koji su sigurno i na sočnim pašnjacima Visočice u predslavensko vrijeme ispasali svoja stada, kao i na susjednom Prenju, gdje nam čisti ilirski nazivi Taraša, Otiša, Prenja i danas pričaju o njihovom davnom prisustvu na ovoj planini.

Putevi na Visočici su uhodani i uočljivi čak i bez planinarske markacije, koja je prije par godina produžena od Bjelašnice do Džamije. Još u bogumilsko vrijeme sigurno je povučena ova trasa planinskih puteva, a možda i ranije, i sumnjamo da je do danas mijenjana. A nije ni bilo razloga mijenjati je. Glavne magistrale na Visočici logično slijede morenske doline i korita, izdubljena pomnom snagom pokrenutih glečera, koji nam otvoriše put preko planine od sjevera prema jugu kroz Mandin do, Biberni do i Kolijevku, a od istoka prema zapadu kroz kotlinu Vel. jezera i Čolakovića dolove. Jedini put, koji zadaje nešto brige, jeste onaj koji sa Bjelašnice silazi u kanjon Rakitnice i odatle se penje pod Džamiju. Ali on je zato i najljepši. Na mjestu gdje su samo malo popustile strme padine strmoglavljuje se staza u kanjon i iza nas za čas ostaje jedino traka nebeskog plavetila, koja se sve više i više sužava. Dolje, duboko

kojih 500, a možda i više metara, konvulzivno se trza prozirna Rakitnica, do koje se rijetko kad prokriomčari poneka zraka srpanjskog sunca u zenitu. Ne čuje se njen šum, jer ga pohleplno upija mrka tišina šume, koju narušavaju samo odmjereni otkucaji crne žune. Na momente čovjeka obuzima osjećaj da silazi u podzemlje, u neki drugi svijet. Ali doticaj s rijekom vraća mir i spokojstvo. Nepojmljive akrobacije Rakitnice odvajaju naš pogled od namrgodenih stijena kanjona, koje na mjestima izgledaju da će se svakog časa sastati i tako prekinuti mučni životni tok prelijepo rijeke, ove Rakitnice, što pred nama urla, pjeni se i ruši s visokog kamenja, da se nekoliko metara kasnije smiri u svjetlozelenim kazanima. Tu rijeka kao da se odmara, kao da prikuplja snagu za nove udare. Satima i danima mogao bi čovjek kao hipnotiziran smireno sjediti u dnu kanjona, u ovom carstvu repuba i drveća bez krošanja, a da ne zatrepi povratak u stari život. Samo velika snaga volje može nas pokrenuti da ostvarimo ovaj samotni ambijent i da se izvučemo gore pod šiljate vrhove Visočice, do njenih šarenih pašnjaka, gdje raste žuti encijan, i do njenih odmjereni istruganih glečerskih dolina.

A u naizgled anarhični razmještaj vrhova Visočice glečeri su unijeli gvozdenu disciplinu i red, koji se osjeća čim se dublje uniđe u planinu, posebno ako

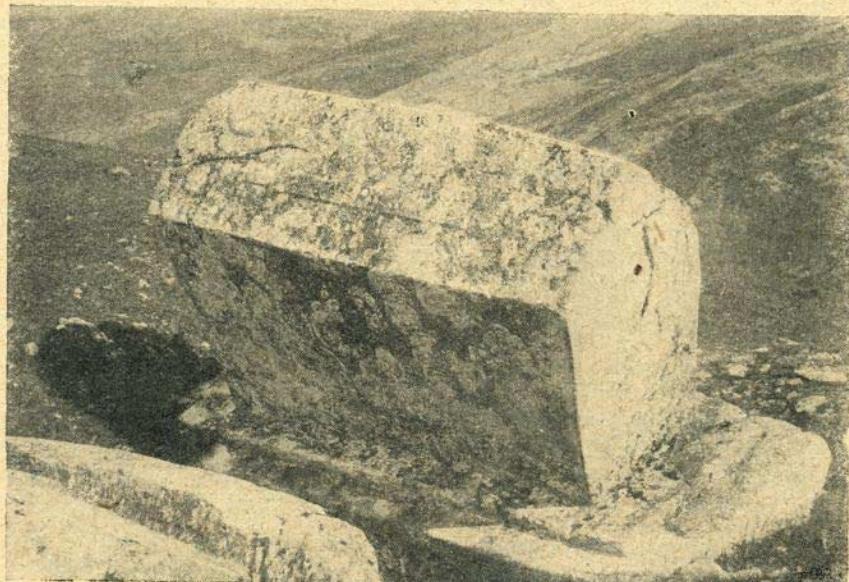
Ljeljen (1947 m) sa kotlinom Jezero

se sa Ljeljena ili Džamije obrati pažnja na »urbanističko« rješenje Visočice. Kao u kakvom modernom naselju, gdje se želi postignuti najekonomičniji raspored, Visočica je podijeljena na tri glavna planinska lanca. Dva su paralelno upravljena iz pravca zapad-istok na treći, koji se pruža od sjevera prema jugu. Zato na Visočici imamo vrlo malo »solitera«, neovisnih i samostalnih vrhova. Čak i glavni vrh Džamija (1974 m) je zajedno sa Ljeljenom samo sastavni dio glomaznog južnog masiva. Stoga taj vrh svojim izgledom toliko ne privlači, koliko vidikom, koji daruje. Dapače, njegova južna strana, obojena bojom strogog aluminija i potpuno gola, puna je neizinjerne tuge. Mnogo su ljepši goli i oštri vrhovi Toholj, Konjic i Kaoci u sjevernom sklopu, ili Crveni Kuk i Puzim u istočnom. Puzim posebno privlači. Sa svake strane je drugačiji. Sad liči na krijući pjetlova sa Generalićevih slika, sad opet na oštri vrh crnačkog koplja.

Priroda je Visočicu — kao i susjednu Treskavicu — obdarila na najvažnijim tačkama brojnim izvorima pitke vode, koji su normalan uvjet za stvaranje ljudskih naselja, toliko čestih na padinama ove planine čak i na visini do 1.200 metara. Ali Visočica nema jezera, premda ih jarko želi. Stoga se lokve, nastale otapanjem proljetnih snijegova, ovdje ozbiljno nazivaju jezerima, pa čak i Velikim jezerom.

Takvo je jedno Veliko jezero — a na Visočici postoje dva Velika jezera — sigurno ne bi odviše privuklo našu pažnju, da pored njega gotovo ispod samog vrha planine na visini od 1.660 m ne postoji bogumilsko groblje. Pola sata niže u Bibernom dolu kod ljetnih naselja Police ostavili smo isto tako bogumilske stećke. Ova smirena i dostojanstvena groblja, na čijem kamenu je nevješta ruka uklesala slike pune životne žedi i epitafe pune poezije i bola, ne izazivaju više naše čudenje. Navikli smo da ih susrećemo lutajući po bosansko hercegovačkim planinama. Jer samo planine čuvaju groblja Bogumila i poštuju njihove toliko ponavljane stravične molitve, urezane u kamenu: »Molim vas ne nailazite na me...«, »...ne prevrćite mi grob...«, kao i njihova prokletstva: »Prokleta ruka koja ovaj kamen ukinula«. U blizini ljudskih naselja davno su isčezli kameni stećci, a oni koji ostadoše redovito su teško osakaćeni ili ispreturni.

Međutim, ma koliko ih često susretamo na planinama, čovjek ne može indifferentno proći pored ovih kamenih spomenika jedne civilizacije, iščezle u prašini, koju podigoše bijesni arapski konji turskih akindžija (laka konjica), a da se ne upita: odakle groblja bogumila upravo na ovim mjestima, gdje ni danas, a jamačno ni ranije nije bilo niti je moglo biti stalnih ljudskih naselja? Odgovor možda leži u činjenici da su planine bile uvjek najjača garancija da grobovi neće biti premetani, ili najbolje utočište od čestih progona rimske kurije. I zbog toga može biti Dobri Bošnjani izabraše i Visočicu da čuva njihov mir i njihove stećke.

Dolomitski dnevnik

Ići u Dolomite i u Dolomitima penjati bila je davna želja »Mosoraša« iz Splita. Nekad pomalo neostvarivi snovi dobili su realne oblike. Želja je ispunjena. Bili smo u Dolomitima i tamo penjali.

Najprije da Vam predstavim našu grupu. Boris Kulić (»Malac«) — s njim sam penjao svoj prvi smjer. Stanko Gilić — vodio me je u moj drugi smjer. Boris Kambič (»Bači«) — postao mi je prijatelj u trećem smjeru. Od tada nas je povezivalo nerazdvojno prijateljstvo. Premda Bači živi u Ljubljani, Stanko u Rijeci, Malac u Splitu a ja većinom u Zagrebu, često smo se sretali i zajedno penjali, zanosili se istim idealima. Helena Gligo — s njom nisam penjao, ni vodio ljubav, ona je planinar — entuzijasta i željela je vidjeti Dolomite kao i mi.

Među njima su nedostojali Vlado J., Stanko M., Tonko M. — penjači i drugovi. Alpinizam nas je upoznao, zbližio i prijateljstvo koje je kolalo užetom, poprimalo je sve bogatiji i snažniji sadržaj.

Trebalo je dosta vremena da ostvarimo našu zamisao. Planinarsko društvo »Mosor« omogućilo nam je da se podno glasovitih stijena Dolomita nađemo zajedno na okupu. Zamisli rađane nekad i negdje u stijenama Kozjaka, Mosora i Biokova, inspirirane idolima, našim željama, strašću, ostvarene su.

Ali uvjek se rađaju novi ciljevi. Možda se nikad neće ispuniti, možda će ostati samo želje. Ipak, željeti, to je dobar znak.

16. srpnja 1961.

Već tri dana smo u Dolomitima.

Pišem dnevnik, a to je loš znak.

»Jo nebo ka' cakal« više Malac, da nas zainteresira za događaje izvan vreće za spavanje i šatora. Iz tog »cakla« malo kasnije prosulo se »caklo« u vidu kiše i snijega.

Divne Tre Cime obavijaju magle. Vuku se besciljno, dosadno. Mokri snijeg pokrio nam je šator, a penjači su negdje u stijeni. Kroz hirovite magle strše mokri i crni nazupčeni grebeni, vrhovi se propinju, a magla ih naglo ovija sluzavom paučinom. Sve oko mokro je, ljigavo, hladno. Visoko gore u stijeni jedva se primjećuju dva penjača, jedan iznad drugog kakvih tridesetak metara. Uže i prijateljstvo je među njima.

U šatoru, »ubijamo« vrijeme... Snijeg je, i trebat će ga još mnogo »poubijati«.

Prilazali smo to jutro Velikoj Cimi. Ogledavamo se za Malcom. Mislimo u Dibonov smjer. No, prevjesni odlom Velike Cime odbija nas. U nebu i tmurnim maglama nalazimo opravdanje, da odustanemo od namjere. Vuče nas nešto snažno ispod golemih streha. Tražimo uzrok u ostavljenim klinovima Direttissime. Uživljavamo se u hrabru i poetičnu zamisao Comicija.

Mi smo u Dolomitima. Spoznaja o tome nepovjerljivo i polako nam ulazi u žile. Opipavamo kamen i želimo penjati; odmah. Izmišljamo probleme u

Gruppo di Sella — Piz Boè (3152 m)

Foto: V. Kamenar

malim kamenim gromadama. Okolo su orijaši silni, mokri i zastrašujući. No, nebo ne obećava mnogo. Tako je već danima, kažu, a mi brojimo već jedan izgubljeni dan.

No, šešir je na glavi, a to je najvažnije, jer on je »Glavni i odgovorni«.

Dosad smo već »ispenjali« jednu »šesticu«, a to je bio put iz Rijeke do Rifugio di Lavaredo, podno južne stijene Piccole.

Brajiti od jedan do deset; deset presjedanja i jedan »bivak« na stanici u Coneglianu. Na kraju vožnja džipom u zgurenom stanju, po razrovanoj, strmoj i zavojitoj cesti. Na toj cesti Bačić, koji je putovao solo, platio je porez na motorizaciju. Sve je morao donijeti na leđima. Do Dolomita sve mu je išlo glatko; na Lambretti, »u rukavicama«.

»Postol je postol«. (Malčev ironični refren, dok smo kupovali nove gojzice u Trstu.)

Kad smo stigli u Dolomite:

»Helena, posudi mi te tvoje gojzerice.«

To Malac spoznaje da i »postol« treba u Dolomitima. No, ni posudba ne pomaže, jer je svu kondiciju, koje ima uvijek u izobilju potrošio u prvenstvu na »Višoj školi za struju« u Splitu, gdje je prvi dao uvjet za »upast« u drugu godinu, a zaboravio je na »dolomitske uvjete«. Jadan, smršavit će od grižnje savjesti. A nebi mu ni loše došlo.

Pametni odlaze, ludi dolaze, a oni treći (to smo mi) imaju još vremena.

Nešto mora »pasti«, pa makar istrulili čekajući.

Samo, treba riješiti problem Malčevog »postola« i nasmijati nebo, da blista »ka' cakal«.

Treba nešto jesti, jer već tri dana ne jedemo, kako bi mi inače mogli. Malo kakaoa, »griz«, maslaca i par napolitanki. Čokoladu već počinjem mrziti. Želio bi malo »manestre u suvo sa točom od mesa«. To se inače kaže: »Spaghetti à la Bolognese«.

Jučer smo saznali u Riffugio d' Auronzo, da je Bonatti sa tri talijanska penjača i Desmaison sa Maseauom otišao u Mont Blanc radi prvenstvenog smjera. Trebaju poslije toga doći podno Tre Cine.

Jutros gledajući mokre, teške pahuljice mislili smo na one gore u stijeni. »Trebali bi vidjeti Bonattija« netko se je sjetio.

»Da ako prežive ovo«. Zamišljeno smo pogledali u snježno vitlanje.

Svi su nastradali sto metara pod vrhom; svi osim Bonattija, koji se je vratio živ. Smrzli su se.

Ta vijest nekako brzo se zaboravlja. Turisti u Riffugio di Lavaredo već pričaju o nečem drugom. A ja se sjećam Vlade, kad je govorio: »Bonatti! Tom bogu želio bih poljubiti noge«. Bilo je to prije pet godina kad sam slušao otvorenim ustima, njegovo pričanje o Bonattijevim usponima u Petit Dru-u i Mont Blancu.

Danas sam bio pod Cima Ovest — Desmaison i Maseau. Vidio sam i slike sa tog fantastičnog uspona posvećenog Jeanu Couzyu. Nema ljepšeg nadgrobнog spomenika.

Zar je istina? Ništa tu nema za ne vjerovati, ali ima mnogo tužnog.

Želio bi vidjeti Bonattija.

Turisti su ipak nastavili priče o alpinizmu, ali kuckaju se prstima po glavi, kao kad se nekom želi kazati, da je luckast. Sigurno pričaju o nesrećama u olujama i padovima u stijenama. Spremaju se da odu. Čeka ih auto.

Izgleda, da Bonatti neće doći, a oni ostali ...

Htio bih penjati »Direttissimu« u Velikoj Cimi ili »Jean Couzy-ovu« u Cima Ovest.

»To penjati, pa umrijeti negdje u ravnoj Slavoniji.«

To nek' mi bude motto.

No, ne vjerujem u drugi dio rečenice. Slično sam rekao za jedan drugi smjer, koji sam već uspio ispenjati.

I Desmaison je pokušao nešto teže.

»Sve ili ništa!« možda bolje odgovara.

20. srpnja 1961.

Evo, sunčam se, ali to nije tipično, jer »sole« je čudo u Dolomitima. U stvari se sušimo, jer smo svi mokri kao miševi.

Passo Pordoi (2242 m)

Foto: V. Kamenar

Upravo sam ručao.

»Suh, sit i zadovoljan.«

Nebom plove nježne, rastrgane pahuljice oblaka. Bijelo i plavo. Strše tornjevi Piccole, Punta Fride i Piccolissime.

Slijedim pogledom žljebove i kamine kuda prolaze penjači. Spigolo Gialo je danas pust, a u »Zaccarijevoj« dva »pauka« penju se po »niti«.

Prije tri dana Malac i ja ušli smo i izašli iz Spigola Giala (Piccola Anti Cima).

Usred stijene, u najtežem detalju, omotala nas je magla svojom đavolskom čahurom. Zatim snijeg, gust i zastrašujući. Spustio sam se do Malca i spremio za uzmak. No, vrijeme se naglo popravilo i mi smo mogli nastaviti. U isto vrijeme Bači i Stanko, bježeći od snježne mećave, izašli su iz »Zaccarijevog smjera« i neko vrijeme su nas promatrali.

Vrijeme se strahovito brzo mijenja i kako je varljivo, no uočili smo da važi kao pravilo meteorološki izvještaj:

»Ujutro krasno, vedro vrijeme; oblaci samo na horizontu. Sredinom dana oblaci šaraju i magle podivljaju, da bi oko podne obavezno kišilo ili sniježilo. Poslije podne razvedravanje i uvečer nebo nagovještava sutrašnje lijepo vrijeme.«

Napomena: eventualne izmjene i dopune moguće.

U »Spigolu Gialu« Malcu se osvetilo marljivo učenje u Splitu. Sa sobom nije donio dovoljno kondicije i prvi put primjećujem, kod njega da respektira smjerove i teškoće u njima.

Perem noge (nek' se zna).

Sutra dan »lijepo vrijeme« kao i obično (vidi meteorološki izvještaj).

Baći i ja namjeravamo u jednu »šesticu«, no kako je ulaz neki neuobičajeni »šest«, a ne vidimo klinova, na koje smo navikli u Dolomitima, ulazimo zajedno sa Stankom i Malcem u susjedni Preusris u Piccolissimi.

Da ne ponavljam: u sredini stijene snijeg, pa onda dalje po meteorološkom izvještaju.

Na vrhu gledamo dvadeset i dva penjača kako penju. Najблиža su nam dva mlada Belgijanca, koji vis á vis nas, na oko pedeset metara udaljenosti, penju »Zaccarijevu« u Punta Fridi.

Dozivaju Renéa, koji je duboko ispod njih. Nema mu ni traga ni glasa, pa nam dovikuju:

»Can you see René, please?«

»No, we can't see anybody!«

Nakon dugog isčekivanja René je izvirio.

U Spigolu Gialu dva Engleza penju kao muhe na staklu.

Silazimo oko 250 metara »abseilom«. Slično kao liftom, samo ipak različito.

Na izlazu iz »Porcelle« dočekalo nas je urnebesno dovikivanje: »René, René! (Dodi, idemo u Rifugio di Lavaredo. Kako je bilo René!)«.

»Nije Vam to René, to je Ribar!« više Malac zgodnim Belgijankama.

Prvi ručak á la carte.

Javlja se rekreativna želja, da okolo naokolo obiđemo Tre Cime s penjačkim vodičem, da bi analizirali smjerove.

Vrijeme se pokvarilo (vidi nadopune i izmjene) i mi sjedimo kod kućice na sedlu.

Mokra i blistava Cima Grande dominira. Na vrhu bijeli barjadi magle.

»Stanko, snimi to svakakol!«

Malac pozira kod auta, dok Stanko snima ono gore; »Konjska bijela griva na vjetru.«

Aparat je škljocnuo, a Malac je još ukočeno pozirao.

U Rifugio di Lavaredo Helena i Stanko grozničavo prevađaju novosti: »Bonatti je živ! Živ je i Maseau, no poludio je. Trebaju mu amputirati nogu. Spasio se je i Roberto Galieni.

Ostala trojica su se smrzli i umrli. Prije smrti Oggione je bio već lud.

Bonattija je spasilo što je mogao da jede...«

»Brumelj skočio 2,24 m, a Boston 8,28...«

Jučer, budilica me budi, ali već sam davno budan.

Kuham doručak (i to nek' se zna).

Rano odlazimo u stijenu.

Dva »cuga« iznad nas u zamkama se njišu dva Nijemca. Naš navez je drugi u Comici-Dimai (Cima Grande).

Brzo ih stižemo na jednoj eksponiranoj polici. Najprije sam vidio jedan par »vibrama«, pa onda drugi. Dohvaćam se police; prvi par »vibrama« je već otisao.

Čekamo da se malo udalje i ležeći na polici gledamo »malo više od vertikalno« dolje na ulaz u stijenu.

Te se police sjećam s jedne fotografije Gastone Rébuffata u »La montagne«. Po toj fotografiji sam i zamišljao smjer Comici-Dimai.

Dalje iz stremena u stremen. Prevjesi i priječnice ostaju za nama. Eksponirano. Malac i Stanko dovikuju sa sipara; Nijemce čujemo nad nama.

Izlazimo iz prve polovice smjera, koji je ekstremno težak. No, kao i obično magla je ovila i začahurila cijelu Cima Grande. Ništa se ne vidi.

Uskoro kiša, pa tuča. Snijeg. Hladno je i mokro. Penjemo dalje i pušemo u ruke. U teškim detaljima ruke ne drže. Stijena mokra i hladna i voda se cijedi niz leđa.

Penjemo i pušemo u ruke.

»Španaj, španaj!«, pa onda stanka i čuje se puhanje, kao kad mijeh potpiruje vatru.

Na izlazu smo zajedno.

Mokri smo do kože. I kroz kožu. Uže se zaplelo i napravilo niz »pletenica«. Bjesni, uređujemo materijal i silazimo.

Prije toga, stisli smo si ruke u znak uspješnog svladavanja smjera »Comici-Dimai«.

Sišli smo za manje od sat vremena.

U logoru, kroz maglu jedva razaznajemo šatore i »logoraše«, no već izdaleka osjećamo ugodni miris juhe.

Uvlačimo se u vestone, jedemo i idemo spavati. Mislili smo da će nam biti ugodno.

Bilo je i suviše mokro i vlažno u šatoru, da bismo ugodno spavali.

Ujutro, kao i po noći — kiša, a onda sunce, koje nas je izvuklo napolje. Uredili smo šatore, oprali prljavo posuđe, osušili mokru opremu i ljenčarili.

Pišem dnevnik, dok su ostali otišli u šetnju oko Tre Cime. Čeka ih posuđe, koje sam malo prije oprao, a ja čekam, da se vrate i skuhaju mi večeru.

23. srpnja 1961.

Ležim u šatoru i pišem dnevnik.

Do mene se igra »pref«.

»La, la patit čemo, patit!« (posuđena uzrečica našeg dobrog prijatelja Damira).

Napolju loše vrijeme. Umjesto da vrane grakću, rzaju mazge. U blizini je vojnički logor sa četrnaest mazga. Obično slušamo kako vojnici pjevaju i brojimo mazge.

Inače bi sad trebali biti negdje u stijeni. »Cassinov smjer« je ostao pust. Nadajmo se dobrom vremenu sutra.

Prekuće, kao i jutros uzalud me budila budilica (u pet sati ujutro — napomena autora), jer nas je kiša i dalje prikovala u šatorima.

Taj dan nije bio predviđen kao dan odmora, ali ipak nam nije bilo mrsko ljenčariti.

Dok oni nagurani u mom šatoru igraju na karte, ja čitam kako je Tartarin Taraskonac odlučio da podje u lov na lavove.

Tartarin Don Quijote.

Tartarin Sancho Pansa.

»Daj pročitaj ono kad je išao na Jungfrau!«

Ustanovili smo da je ručak bio izvrstan i dalje mirno nastavili igrati na karte.

Magle su plesale do sutona.

U Rifugio di Lavaredo samo nekoliko Francuza i Engleza. Ostali kao da su nestali. Pod Tre Cime nema nijednog Nijemca, jer su taj dan stigli talijanski vojnici, alpinci. Dah političke netrpeljivosti osjećao se i u planini.

Sutradan rano ujutro provirujemo iz šatora. Magla. Nazad u vreće!

Nebo se načas očistilo i to je bilo dovoljno da ustanemo, na brzinu nešto gurnemo u grlo i krenemo u stijenu.

Jasno, da se kasnije naoblaci i zahladilo.

Ne osvrćemo se na vrijeme. Postajemo indiferentni; dali je sunce ili magla; dali kiši ili sniježi. Za vrijeme se više uopće nemože kazati što pametnog i pouzdanog.

Nekidan tri talijanska penjača bila su tri dana u Cima Ovest. Nije ih smetalo što su ušli po magli, a penjali po kiši i snijegu.

U Dolomitima se ne trati vrijeme.

Ulaz smo tražili više od pola sata, a kad smo konačno ušli trebalo nam je skoro dva sata za prvi »cug«.

Ušli smo Bači i ja u »Toni Eggerov smjer« u Piccoli.

U dvanaest sati smo još na početku a u penjačkom vodiču piše: »Eggerov smjer, penjan 1955, šestica, jedna od najtežih u ovoj grupi, vrijeme penjanja deset do petnaest sati«.

Na početku smjera smo, a kiša kroz gustu maglu počinje padati.

»Da se spustimo?« Stanka, i dugo razmišljanje.

»Da idemo dalje!?«

»Dobro ie — penji!«

Nastavili smo, uvjereni da ćemo bivakirati.

Izašli smo iz smjera u četiri i po sata poslije podne.

Na izlazu snijeg, a prije toga kiša, no u prevjesnoj špranji bilo je suho.

Silazimo ponovno »abseilom«.

Na siparu čekamo Stanka i Malca, koji su izašli na vrh Piccole iz smjera »Comici — Mazzorana«. Pričaju o trostranom »luftu« prevjesnog brida i o snijegu koji je vjetar nanosio u oči.

Danas smo non-stop ležali u šatoru. Spojili smo ručak s večerom.

U sumraku pola neba vedro sa bijelo-crvenim oblacima koje tjeru sjevernjak. Na drugoj strani prema Cimama zbilja se neprozirna magla, trulo si-vorumene boje.

A mazge rzaju. Broj im se popeo na dvadeset i osam. Vojnici s perjem na šeširima izgledaju kao maglovite silhuete Indijanaca.

Samo pjevaju i tuku mazge.

Pjevaju. Inače je pusto kao na groblju.

Večer provodimo u Rifugio di Lavaredo. Malena soba, kao i obično, pretvorena je u glavni štab.

Bači and comp. igraju na karte, a na dva susjedna stola vojni stratezi uz razapete geografske karte pišu izvještaj na pisaćoj mašini.

Helena nije s nama.

Otišla je sama sa »ruksakom i palcem«, da za dva dana napravi veliki »đir« kroz Dolomite. Naručili smo da nam kupi voća u Cortini d'Ampezo i da podigne poštu sa poste restante. Čekamo je nestrpljivo.

U susjednoj sobi vojnici pjevaju »Povera capela« i još jednu o »Spazakaminu«, no bila je previše nemoralna za glavnog oficira. Zavladala je tišina, a onda su prešli na druge bezazlene i po stoti put ponavljane pjesme.

24. srpnja 61.

Nebo je sinoć obuklo svečano odijelo sa blistavom medaljom među bezbrojnim dijamantima.

Toranj Picole nadvio se golem i elegantan.

I pjesma vojnika bila mi je ljepša. Slušao sam je iz šatora i usnuo, neznam kada.

Probudilo me čisto nebo, bez oblačka nježno i divno.

Vojnici su se grijali oko vatre, jer je bilo neuobičajeno hladno.

Zurili smo prema Cima Ovest, Bači i ja. »Cassinov smjer« nas je čekao.

U Cima Grande dva naveza; jedan u »Direttissimi«, drugi u »Cima-Dimai«. Mora biti, da su jako rano ušli.

U Cima Ovest dva naveza; Oba u »Švicarskom« smjeru. Dva mlada penjača su tek u prvom »cugu«.

Zurimo na zapadni rub Cima Ovest. Tamo na siparu je sunce.

Penjemo. Jako je hladno, ruke mrznu i krute su. Bole. Krasno vrijeme, ali u sjevernoj stijeni nema sunca.

Pušemo u ruke svaka dva metra.

Da li smo već u priječnici ili da idemo još gore?

Jedan, pa drugi klin vodi nas u lijevo, u jako eksponiranu, kršljivu priječnicu. Voda kapa i stvara ledenu koru. Ruke jedva drže od hladnoće, a klinovi su nas odveli na krivi put.

Opet razmišljamo. Dolje na siparu igra se sunce, blista snježanik, i mi donosimo odluku: »Absajlamo«.

U Cima Ovest dva naveza; prvi gore visoko, prešao je golemi strop, koji je nalik na četvrtinu šuplje kugle ili okrenuti amfiteatar. Nalazi se u najtežem dijelu stijene, razapet užetima i zamkama. Gledamo gore. Bole nas vratovi. Prenaporno je gledati gore, Drugi penjač visi u zamci, iskriviljen, s naprtnjačom na ledima i osigurava svog partnera.

U Cima Grande dva naveza; prvi se domogao zajede, drugi u »Comici-Dimai« još je dosta nisko. Polagano penju.

Na sedlu parkirane limuzine i skuteri. Mnogo turista u gojzericama, vestonima. Bilo ih je i u građanskim odijelima. Žene s djecom.

Lijepo vrijeme.

Nešto smo pojeli, Izležavamo se. Prazni smo, neodređeno raspoloženi. Vratili smo se iz smjera. Bilo je hladno, a sad je tako ugodno, no ipak nešto nije u redu.

Otišli smo Mazzorani. Nekad odličan penjač, partner Comiciju. U Piccoli penjali su brid. Zove se Comici — Mazzorana spigolo«.

U godinama je. Guida e maestro di sci. Vodi Rifugio Auronzo.

Oženjen je.

Bilo mu je dragو da smo došli, da ga pitamo za informacije o »Direttissimi« i Cima Grande.

Godи, da mlađi cijene starije i pitaju za savjet.

Nekako, kao da zavidim Mazzorani.

Poznaje svaki detalj, zna za svaki klin u stijenama Tre Cime.

Zove se Pietro Mazzorana. Comici e Mazzorana.

On je materijalno i moralno pomagao Desmaisona i Maseauoa, kad su penjali prvenstveni smjer u Cima Ovest.

Tumačio nam je, gdje da bivakiramo.

»Kad ulazite u Direttissimu, ne mislite o vremenu. Donji dio možete penjati i po lošem, a gore, ako imate sreće, čekat će Vas lijepo vrijeme.«

Vrijeme nije izdržalo. Opet magla i sunce se je sakrilo.

Sutra bi trebali ići u Direttissimu, ili da počekamo koji dan.

Na rastanku doviknuo nam je: »Boca in lupo. Želio nam je sreću.

U Cima Grande i Cima Ovest penjači će noćas bivakirati.

I mi ćemo morati. Jutros kada sam izašao iz tople vreće, tresao sam se od hladnoće. A kako je u bivaku tek, pa poslije penjati. Možda kiša ili snijeg.

26. srpnja 61.

Pošli smo u Direttissimu.

Jednolično oblačno vrijeme.

Noćas je padao snijeg. Vidimo ga na Cima Grande, a naročito na policama Cima Ovest. Kako je bilo onima gore, koji su tu noć bivakirali?

Cima Rosa je bijela. Njene rane pokrio je snijeg. I na Cima Uni bijela snježna kapa.

Iznad nas stropovi Cima Grande, a na suprotnoj strani, po putu prema Rifugio Loccatelli mili kolona vojnika, kao gusjenice.

Po snježaniku prvi utiskujemo stopinke, jer je oko pet centimetara novog snijega.

Baći je ušao u stijenu. Ušao je veselo i brzo prelazio detalje sa malim oprimcima u pomalo prevjesnoj ploči. Gore je bio klin. No, hladno je i ruke se ukočeno drže oprimaka. Treba učiniti jedan delikatan zahvat, ali se to bez ruku ne može. Ni naprijed, a nazad još gore. Ruke uopće ne drže.

Skočio je na snijeg. Bio je tek na ulazu.

Direttissima ima drugi ulaz; lakši. Baći je ispenjao prvi »cug«. Nije bio naročito težak, no meni se je činio neobično težak, jer je bilo previše hladno za ruke, a naprtnjača je izbacivala iz stijene. Stalno sam morao dahom zagrijavati promrzle ruke.

Dalje sa vrha ljske u ploče. Nigdje ne vidimo klinove. Vrlo ih je malo u prvoj trećini stijene. Uglavnom se slobodno penje po ploči sa malo oprimaka i jako eksponiranoj. Slično, kao najteži detalji u Dedeucu.

Kako bi rado penjali, ali ruke mrznu i slabo drže.

Nalazim se oko četiri metra iznad Bačija, priljubljen i ne odvajajući ruke od stijene pušem u njih da ih zagrijem. Bilo bi najbolje da se vratim, ali kako? Pokušavam na sve moguće načine; ne ide, a treba sići, jer neću moći izdržati.

Uhvatio sam se za oprimak i na njega objesio. Za noge nema uporišta i bespomoćno visim.

Pogledao sam prema Bačiju. Bio je spreman. Odmjerio sam daljinu i zanjihavši se skočio u njegovom pravcu na jedno malo mjesto na vrhu ljske. Smiješak je olabavio napetost i mišiće.

Najbolje je da se vratimo.

Nekako tužno je u našem logoru. Vojnici su otišli. Nema više pjesme, a mazge se ne ritaju.

Izležavamo se. Nešto je u nama nedorečeno. Vratili smo se. Osjećamo se iscrpljeni. Jedemo na što god nađemo. Sutra idemo.

Sjeverna stijena je za nama. Bolje je da je ne vidimo.

Ručak je izvrstan i smijemo se našim dosjetkama.

Treba da odemo.

Sutradan natovario sam se kao mazga. Golema naprtnjača savinula me naprijed a dvije torbe istegle ruke.

Bilo je krasno vedro sunčano vrijeme. Mnogo izletnika lagano obučenih, sa fotoaparatima oko vrata i malim naprtnjačama na leđima šetali su putem prema Riffugio Auronzo i dalje prema Riffugio di Lavaredo.

Automobili stenju na uzbrdici.

Ljudi se osvrću, kad me vide onako povinutog i znojnog. Podsjećam na dobrog Tartarina, kad se spremao na alpinistički pohod. Na puteljku mimo ilazi me kolona od petnaestak mlađih popova. Mrmljaju: »Ave Maria, santa Maria...« Kao da su se za mene molili. Penjali su prema Riffugio Auronzo.

U Misurini mnoštvo turista. Prosječne fizionomije, skupo i smiješno obučeni.

Foto aparati obavezno.

Debele bijele Engleskinje ili mali, od sunca opečeni Austrijanci.

»How many money?«

»Quanto costa?«

Uz obalu dosađuju se mlađi talijanski izviđači. Svi jednako obučeni. Razlikuju se samo po vrpcama oko ramena.

Lijepi šešire imaju

Po jezeru lunjaju čamci. Vesla pljuskaju i čuje se pocikivanje i dozivanje.

U grupu automobila uključuje se jedan francuski Citroen. Dok parkira, njiše se kao djevojka, za kojom se osvrćem.

Dok Stanko i Malac kupuju suvenire, autobus vjeran voznom redu odlazi...

... i sjedimo na ogradi uz jezero. Čekamo drugi autobus.

Na odlasku Helena nas pozdravlja. Namjerava se autostopom dokopati Venecije, a zatim prosljediti za Francusku u Bečanson na neki lingvistički seminar.

Cortina d'Ampezo me ponovno oduševljava. Ovaj put je sunčana i blista u bogatstvu boja.

U predvečerje napuštamo Cortinu. Na cesti kolone automobila. Okolo vrhovi planina.

Prijevoj Falzarego. Veliki hotel i tri dućana suvenira.

Iza nas ostavljamo Toffane, a na vrhu Cima di Strie golemi križ.

Spuštamo se serpentinama u dolinu Allegheia.

Civeta izranja svijetlocrvena iz plavkaste maglice. Sve djeluje nježno i impozantno, neshvatljivo, kao fatamorgana.

Kod pilane u blizini mosta postavljamo šatore. Sutra ćemo obići Civettu.

Kiša pada, dok ulazimo u vreće. Izgleda, da moj slamljati šešir donosi kišu, samo ne smijem to nikome reći, jer ne vole ga baš mnogo.

30. srpnja 61.

Napustili smo Dolomite. Još sat i pol do polaska vlaka iz Belluna za Conegliano, pa dalje preko Udina u Trst.

Mislimo na povratak. Uspomene i doživljaji nevezano miješaju se sa novim utiscima.

Prije dva dana bili smo podno goleme Civete.

S desne strane Cima Gasperi, Cima Su Alto, pa na kraju Torre Su Alto. Osamljen strši sličan crkvenom tornju Campanille Brabante.

Magla. Vječito nas prati. Torre Trieste i Torre Venezia naslućujemo. Hodamo uz podnožje tih divova, a ne možemo ih obuhvatiti pogledom. Tek na momente razotkrije se po koji detalj: ogromni prevjesi ili mokre ploče. Čuju se glasovi penjača.

Odjednom iznad nas lavlja glava Torre di Venezie.

Magla. Opet ta vještica!

Pred nama uskrsne Rifugio Vazzoler i do nje mala kapela, vikend kućice.

Krasna kućica iz crnog drva sa bijelim prozorima i crvenim kapcima. Jedinstveno; oduševljava nas ta arhitektonska skupina uklopljena u šumu ariša podno orijaša, koje naslućujemo u magli.

Žao nam je, što ne možemo tu duže ostati. Htjeli bi doći i drugi put, pa penjati i provoditi vrijeme u tom mirnom raju.

»Šta smo gubili vrime u onim Draj Zinenima«-kaže Malac.

Smijemo se toj fonetskoj parodiji.

U domu dosta mlađih penjača i par starijih. U jednom prepoznajemo našeg vrolog Tartarina.

Inače smo mi čudni došljaci. Mjere nas pogledima.

Na skupnom ležištu jedino mi galamimo. Naš smijeh ne da spavati onima gore poviše nas.

U sobi odjekuje tik-tak, tik-tak. To je budilica nekog nadobudnog penjača (mi smo sada obični izletnici). Ne znamo kako utišati tog Big-Bena. Kladivom? Ali ne, pa i mi smo penjači. Bit će nam žao, što sutra, kad budilica zazvoni ne ćemo žurno i pipajući u mraku ustati, uzeti materijal i krenuti u stijenu.

U jutro je Big — Ben zvonio. Ostali smo spavati. Kad smo odlučili da se probudimo, bili smo sami u sobi. Vani neprozirna magla.

Kod cisterne »koher« radi punom parom. Okolo naokolo naše posljedne zalihe hrane, sitne kutije i papir. Izležavamo se. Karte nismo zaboravili ponijeti.

Doručak smo pojeli. Čekamo još malo, pa da skuhamo ručak. Jako sam nervozan. Vrijeme skraćujem, tako da stalno nešto žvačem. Skoro da sam pojeo pola kilograma čokolade.

Magla. Odlučili smo se na povratak.

Niz strmu jarugu teče potok. Probija se između velikih gromada, poskakuje.

Prelazimo ga čas na jednu, čas na drugu stranu. Dolje gledamo na Lago di Alleghe; zeleno i neprozirno.

Sjedimo uz potok. Odbačena konzerva cikne, pa se čuje kotrljanje. Voda se raspršuje, i ponovno se stapa u cjelinu, poigrava se zapjenušana.

Pogled odleti prema Civetti. Vidi se kroz procjep strmog kanjona, a dolje jezero. Idemo dolje.

Uvečer kiša. Šetamo se ulicama Alleghe mokri, ali bezbrižni

Sutra smo išli na kupanje. Grupa mlađih izletnika radoznao nas je gledala. Pitaju nas odakle smo, pa kad im ne kažemo, pogadaju: po govoru Stanka misle da smo Talijani, moja zapuštena brada upućuje ih na Engleza, a za šešir kažu da sam ga mogao kupiti u Veneciji. Zabavljamo se njihovim čuđenjem.

— »American?«

»No.«

»Inglesi?«

»No.«

»Allora Giaponesi!«

Navečer smo ih opet sreli. Nisu vjerovali da smo Jugoslaveni. Njihove sumnje razbili smo, tek nakon što je Stanko pokazao pasoš. No, ja sam im i dalje ostao Englez.

Ujutro nas je Bači napustio. Nastavlja svojim motorom kroz Dolomite i sjevernu Italiju. Stanko ide u Cortinu po eventualnu poštu. Dogovorili smo se da se sastanemo u Trstu. Malac i ja oputovali smo autobusom; pobjegli smo kiši, koja je upravo počela padati. Uvijek kiša, ne da nam mira.

U Bellunu lijepo vrijeme i jedna lijepa djevojka na peronu.

1. kolovoza 1961.

Prekjučer iz Belluma, preko Ponte nelle Alpe u Conegliano, pa po obratnom spisku do Trsta. Stanko i Malac namjeravaju kupiti neke stvari, pa moramo čekati do sutradan.

Kako provesti noć? Šetamo, pa sjedimo. Hladno je. Vraćamo se u park blizu stanice. Na klupi pokušavamo zaspasti.

Neka mlada prostitutka temperamentno, na sav glas se cjenka sa dva starija muškarca. Kasnije je pošla s trećim.

Ujutro rano, svi kao mi, koji nemaju gdje spavati, ponovno se okupljaju u udobnu čekaonicu II razreda.

Mnogo sitnih jugoslavenskih švercera. Dodu rano ujutro u Trst, a iz njega odlaze u 11 sati.

Tu su neki mladi Englezi.

Naprtnjača, vreća za spavanje, i putuju. Dječaci od šesnaestak godina.

U čekaoni su još dva šesnaestogodišnja Engleza. Inače se međusobno ne poznaju.

Granica i carinici.

U Postojni presjedanje.

Jedva dočekujemo Rijeku. Tu ćemo se uspjeti za dinare najesti. Već dva dana nismo normalno jeli. Naprtnjače nam izgledaju strašno teške, a vreća koju nosimo u dvoje reže nam dlanove i rasteže ruke.

Prepaketiranje, pakiranje, slanje poštom suvišnih stvari.

Sreli smo Ljerku i Orfea. I pričamo o Dolomitima. Oživljavamo »Hladne i mokre« uspomene iz stijene. Pričamo o Mazzorani, »Dirrettissimi«, Comici. I na odlasku oprاشtamo se. Mnogo dobrih želja i srdačnih pozdrava.

Sa brodske ograde dovikujem: »Stanko! Mi ćemo se još vidjeti. Trebali bi ono ispenjati.«

Planovi i želje ponovno nam razbuktavaju osjetila i nagone.

Bili smo na brodu »Jugoslavija«. Na palubi ležali smo u udobnim vrećama. Vjetar je puhao. Osjećali smo ga samo na licima.

Gore nebo, beskrajno i veličanstveno. A more tiho i povjetarac preko palube. Na nebu sve je tiho; tiho bez šuma.

Uz ogradu razgovor. Čujemo ga u polusnu. Kad se probudimo bit ćemo blizu Splita.

Još bi dugo tako ležali, no sunce je već davno smjenilo zvijezde.

Gledamo poznate pejzaže. Do nas Talijani; otac sa sinovima. Snimaju kinokamerama trabakul, koji mimo nas drnđa.

No, što prije u Split, jer želim da jedem i spavam. Volim »knedle«; puno »knedla«. Sanjao sam ih.

Split. Na obali vreva. Mnoštvo turista, koji putuju, koji čekaju, koji gledaju, sve se komeša, poznati ljetni štimung na »mulu«.

Na brod, sa broda, domahivanje. Francuz upozorava nestrpljive putnike, koji izlaze, da mu paze na automobil. A ja pazim da boca Chianti vina sa oblogom od slame ne udre o nešto i da se ne razbije. Zamišljaj, kako ću doći doma i staviti je na stol. Za ručak. Objesio sam je o naprtnjaču.

Kroz masu ljudi jedva se provlačim sa golemom naprtnjačom i velikim koferom.

Nešto je zapelo i tresnulo o pod. Osvrnuo sam se. To je bila boca Chianti vina.

Malac se glasno nasmije i doda: »Bravo Ribare; krstili smo turu«.

I ja sam se veselo nasmijao. Krstili smo turu. Zaista. Nisam bio ljut.

PREGLED ISPENJANIH SMJEROVA

17. 7. 1961. Kambič — Gilić, JUGOISTOČNI BRID u Punta Fridi (2.785 m)
(Zaccariaj — Vechio, 1948, V — VI, 7 sati).
Penjali 4,5 sati.
Kulić — Ribarović, SPIGOLO GIALO u Cima Piccoli di Lavaredo
(Comicci — Zanutt — Verale — 1933, VI, 4 — 6 sati).
Penjali 7 sati.
18. 7. 1961. Gilić — Kulić, Kambič — Ribarović, PREUS — RIS u Cima Piccolissimi
(Preus — Relly, 1911, V, 2 — 3 sata).
Penjali 2 $\frac{1}{2}$ sata, odnosno 1 $\frac{1}{4}$ sati.
19. 7. 1961. Kambič — Ribarović, COMICI — DIMAI, u Cima Grande (3.003 m)
(1933, VI, 500 m, 7 — 12 sati).
penjali 10,5 sati.
22. 7. 1961. Gilić — Kulić, COMICI — MAZZORANA brid, u Cima Piccola
(1936, VI, Prvi penjali 23 sata).
Kambič — Ribarović, EGGEROV SMJER, u Piccola Anticima,
(Egger — Sauscheck, 1955, VI, 300 m, 10—15 sati).
Penjali 6,5 sati.
27. 7. 1961. Gilić — Kulić, DIBONOV SMJER, u Cima Grande,
(1909, Dibona — Stübler, IV 4 sata).
Penjali 3,5 sati.

Petar Tabak, Split

Na prvome usponu

Bilo je nekako krajem mjeseca listopada. Udarila lijepa vremena i nareda se nedjelja za nedjeljom sve ljepša i bolja za planinarenje. A oni mališani, koji su se tek prijavili u planinarsku grupu, navališe: »Hajdemo, već je krajnje vrijeme!« I nadoše se na prvome okupu: Ranka i Goran, Miki, Boris i Ivana, Snješka i Jadranka, te Zoran, Ognjen, Rut i Mirjana. Ovu su grupicu novajlija stariji gledali nekako preko oka i nepovjerljivo su klimali glavama. Govorili su u pola glasa: »Što će nam ovi kržljavci? Bit će nam samo na božjoj smetnji. Što oni traže na vrhovima? Tamo će se samo prezderavati maminim marendama i bit će žedni kao saharski pjesak, jer će svu vodu popiti za prvih uzbrežnih koračaja«. Mirno sam slušao njihova čarkanja i smijao se u duši. Znao sam, to govori ponos i veće iskustvo, ali će za prvih drugarskih izleta sve svršiti u spontanu radost i trajno drugarstvo.

Međutim ti mališani navališe: hajdemo! Ali, trebalo je još dosta toga uređiti s njima. Obično smo za prve uspone s novajlijama birali, zna se

— one najlakše. Onda je trebalo održati bar poneki sastanak. Protumačiti najosnovnije o planinarenju. Ako je bilo prilike, održati im i neko predavanje uz projekciju dijafilma o našim gorama i planinarstvu. Nastojali smo da novaci polaze na put koji im nije potpuno nepoznat. Bar su u viziji morali znati kamo idu i kuda će se kretati.

A kada su se ti novaci okupili oko mene, uhvatila me je dvoumica: Zar će ovo — pomislio sam — penjati se sa mnom uz naše uzbrdite kozjačke i mosorske vrleti? Promotrih ih malo bolje: Tu je, evo, Mirjana i Rut. Pa to su nježni kosturi, krhki, lomni. Te su se curice svijetlike u licu kao vosak. Čovjek bi rekao: to ni korzom ne može šetati. Ranka, Goran, Miki, to su desetogodšnjaci, a Snješka, Jadranka i Ivana, brbljave i vragoljaste, toliko su svojeglave nemirne da te naprsto hvata strah — odletjet će niz prvu padinu u nepovrat. Zaista, zaključio sam, nikada lošijeg materijala nisam dobio. I počeo sam ih pitati: koji su ih razlozi natjerali da se prijave baš u planinarsku grupu? Mislio sam da će me ohrabriti bar njihov entuzijazam i ljubav prema gori. A upravo ovdje doživjeh najveće razočaranje. Rut i Mirjana prijavile su se u našu grupu jer su im mame to rekle.

— Da, mama misli da će mi se vratiti apetit — rekla je Rut.

— Ja vrlo malo jedem. Zapravo, sve što pojedem više guram u sebe. Samo su mi dragi slatkiši — rekla je Mirjana.

— A ti, Gorane, zašto si došao k nama?

— Ja? Pa gdje bih se inače upisao? Mama i tata ne daju mi igrati nogomet. Ali, molim vas, ja sam još dijete. Meni treba igre. Pa ne mogu tek tako da se igram po ulici. Vi ste svake nedjelje na gorama. Tada i onako ne učim. Imat ću lijepu zabavu.

— A ti, Ivana?

— Ja sam došla jer je tu i Snješka.

— Kako to?

— Pa mi smo, Snješka, Jadranka i ja, nerazdvojne prijateljice. Kud jedna, tud sve. Dragi su nam izleti. Znate, da vam još nešto reknemo u povjerenju: kada smo s varpa, nismo uz mamu. A i to je jedan od razloga zašto smo došli u višu grupu. Te mame uvijek nešto prigovaraju: e, to ne valja, to nije lijepo, treba ovako, a ne onako. Tamo gore, na planini, bit ćemo slobodne. Možemo se valjati, možemo vikati, pjevati... Ih!!

— Ognjene, čemu se ti nadaš u našoj grupi?

— Znate, želim da vidim što se nalazi s onu stranu gora?

— I samo to?

— Samo to!

— A da li nekoga zanimaju gore, survine, visovi? Nemojte se zavaravati: dok dodemo na vis, treba napora, znoja, muke. Odmah vam kažem: poslije pola sata veranja tražit ćete da stanemo, da se vratimo. Ali to vam nećemo udovoljiti. Morat ćete pod svaku cijenu stići na vrh. I bit će vam vrlo, vrlo teško...

Tajac. Nitko da je pisnuo. Oči njihove bile su otvorene. Iz njih nije zračio ponos, jer ga još nisu osjetili ni doživjeli, nije u njima bilo odlučnosti. Ona dolazi tek poslije penjanja. Ali, nije bilo ni kolebanja. Među nama zacario se nekakav vakuum, mir, muk, neko drhtavo iščekivanje. To je bio ipak dobar znak: ovi kakovi bili, čvrsto su odlučili da pođu. I poći ćemo, pa što bude!

Te sam nedjelje došao pola sata ranije. Tako uvijek radim kada u grupici imamo veći broj novaka. Dobro mi je poznata ona njihova nervosa, probdjevena noć, uranak da ne zakasne. I da ne bi bilo lutanja oko autobusa, da bi

sve teklo u redu, uvijek dođem, eto, pola sata ranije. Mislio sam da će ih već naći polovicu, ali da! Pred autobusom je samo Jagoda, ali to je, molim vas, stariji član i tako zvani vođa grupe. Minute su se počele kolutati i nestajati u nepovrat, ali mojih novih planinara ni čuti ni vidjeti. Još deset minuta do šest, a tek se na vidiku pokazaše neke sitne točkice. To je Trojka. A ostali? Odlučih da ih dobro »okefam«. Dogovorili smo se za sastanak četvrt sata prije šest. Sada je pet do šest sati, a manjka šest članova.

— Onda, hoće li ovi doći?

— Hoće!

— A gdje je Rut? Gdje Mirjana?

— Doći će!

To »doći će« bilo je izrečeno takvom i tolikom ležernošću da mi nije preostalo ništa drugo nego vjerovati da će zaista doći. A tako je i bilo. Konačno smo bili svi na broju. Motor je zadrndao, u autobusu smo se svi zaljuljali i — naš je izlet počeo.

Onda je Zoran počeo svoju salvu. On je uvijek glasnogovornik. Počeo je svojim uobičajenim šalama. No, malo ga je tko slušao. Prometnik je tražio putne karte, neki su počeli prekapati po džepovima, a veći dio tih mojih novih planinara počeo je jesti i piti. I to protiv svih mojih opomena i uputstava! Pustio sam ih neka rade kako hoće. Znao sam da će ovoga puta sve osjetiti na svojoj koži: vratit će se gladni i žedni. A to je najbolja pouka.

Trojka (Snješka, Jadranka i Ivana) odmah je počela uvoditi svoj režim i zulum. Čim je autobus krenuo, nitko nije više imao živa mira od njih. Nekima je to išlo na živce. I opet sam se u duši nasmijao. Govorio sam u sebi: vidjet ćemo se do pola sata. Kada vas svlada umor, bit ćete kao janjeti mirne i kratke.

A onda je došao željeni čas. Kao u snu nadosmo se pred Bobanovim kućama u Rupotinama. Tu sam naredio kratak predah. Sunce je zapelo svoje niti točno u nas i prijetilo je svojom prpošnom jetkošću, kako samo znade biti u toj zavjetrini Osoja. Grupica je posjedala, a ja sam tim planinarskim brucosima protumačio ono najvažnije:

— Vodu štedite! Sada otpočinje uspon. Svucite sve nepotrebno jer ćete se vraški znojiti. Dobro sve smjestite u naptrnjači! To je zato da ti ne padaju putem. I — viknuo sam — ustajte! Krećemo!

— Zar već? — protestirala je Trojka. To su bile: Snješka, Jadranka i Ivana. Kasnije smo ih nazvali »Opasna trojka« jer je vječno na putu sprovodila svoju volju, pravila opstrukcije, male »sabotaže« i inače sve moguće nestasuke. Ali su bile neobično revne i simpatične.

Na njihovu primjedbu nisam ništa odgovorio. Pokupio sam svoje stvari i uputio se. To je najbolji način da se ukroti i najupornije zaustavljače. Ali mi danas taj pokus nije mogao »paliti«. Zapravo ni jedan pokus ne pali kada se umiješa Trojka. Izmisle te vragoljanke svašta da ostvare neku svoju zamisao. Ovog im je puta dobro došao naš divni dalmatinski sivac. Tamo za jednom grabom bilo privezano magare. Paslo je travu. Trojka je odmah stvorila plan:

— Šjor Pjero, krasna li magareta. Moramo se s njime fotografirati. Neka naš prvi uspon počne s ovom krasnom i pametnom životinjom. I onako nam uvijek govore da po radu i nauku sličimo više magaretu nego konju.

Dobro su pogodile moju slabu stranu. Napokon, zašto čovjek nosi sa sobom tu neminovnu kameru. Nekako sam se i sam prekorio zašto mi to prije nije palo na um. Dakle opet, otpasuj se, skini sa sebe naptrnjaču i počni slikavanjem. To je trajalo toliko da su neki mogli na brzinu turnuti u usta po

koji zalogaj. A zatim je počeo naš prvi uspon. Zoran je išao prvi. On je poznavao put. Ja sam zaostao da budem na začelju. Tempo hoda bio je nešto prebrz, ali nisam htio da ga usporavam jer sam znao da će jenjati tokom uspona. Tako je i bilo. Vidio si pognuta tjelesa mojih suputnika kako se još vješto provlače uz oputinu. Da ne bismo izgubili običaj, Zoran je uporno tražio prečace; a oni, istina, skraćuju put, ali pojačavaju umor. Pažljivo sam promatrao učinak ovoga penjanja. Nekima su naprtnjače već postajale teške. Nikako da ih smjeste dobro na ledima, iako, iskreno rekavši, nisu bolje mogle stajati. To je bio prvi znak da tijelo počinje brigu o sebi, da ga zahvaća umor. Prvoj je Ranki počela padati roba. I nastala prava pokora. Svakoga je časa nešto tom »planinaru« palo. Jadnica je šutjela, vrtjela glavom, izjedala se u sebi. Da je to bilo kome drugome, bilo bi vilke i brundanja, ali ona je strpljiva i tiha. Odmah zapazih: stiše zube, ali dobro podnosi napor. Od nje će izići, roditi će se planinarka. Trojka je još, čini se, bila svježa. Još im je šala na usnama. Snješka se ležerno okrene Ranki i nekako je prezirno pogleda i reče:

— Dijete, pa što si toliko nosila sa sobom kada ne možeš podnijeti?

Ranku je zapekla ona riječ »dijete«, iako je zaista još pravo dijete.

— Starice, vidjet ćemo tebe. Eto i tebi se osušio jezik kao suha godina.

— Stari sam ja planinar — laže Snješka.

Svi koji to čusmo, nasmijasmo se. Mene u scru zagolica: prvi napor — nema sustajanja. Ima ponosa. Čak su i minuti ubrajani u planinarski staž. Dakle, još nema odustajanja, još traje volja. I jest nešto zadrlo se u duh tih najnovija. Da su bar imali pojma o penjanju! Kod prvih okusa slanog znoja oni ne odustaju, oni pribiru nekako planinarski staž, koji se, uostalom, može mjeriti još na minute.

Kada smo došli na pola puta od Bobanovih kuća do Orjaka, naredih odmor. I kao da si svu grupu odjednom svalio na zemlju. Svi kao jedan stadoše i gdje se god nađoše odložiše naprtnjače i posjednu.

— Nećemo tako! — rekoh.

— Stoo? Zar nema odmora?

— Ne kažem to. Moramo se sakupiti u grupicu. Svi na okup, i to ovdje u zavjetrinu, pod ovu uzvisinu. Neka nam ne pirka zrak u leđa. A moramo biti bliže jedan drugome ...

— Radi vukova?? — upadne mi u riječ Boris.

— Da malo proljudikamo. Vukovi su, rekoh, priča za malu djecu koja vole Crvenkapicu.

I sada mi upadnu u oko neki detalji s dosadašnjeg puta. Zaista, Boris se, vjerojatno, boji vukova. Čitavo je vrijeme u mojoj blizini. Putem baca pogled ustranu. Ako zastane, malo se od mene udalji, brzo trči uza me. O tim opažanjima nisam htio da govorim, o vukovima također. Vlastite su spoznaje najbolje i najčvršće. Kada se sam uvjeri da vukova nema na vidiku, prezret će svoj strah. Ono malo straha što će još nositi u srcu, neće mu škoditi.

Kada sam poslije nekoliko minuta naredio pokret, ustade Trojka u obranu odmora, a opazio sam da me je Ognjen pogledao nekim prezrivim pogledom. Nije li to bio znak da se malo pozabavim tim dugim i suhim dječakom. Dosada mi je bio izvan dohvata mojih promatranja. Da, što je zapravo s tim dječakom? Držao se je, posve suprotno od Borisa, što je moguće dalje od mene. Kada sam ustao, upadne Ivana svojim prigovorom:

— Ma, šjor Pjero, još nismo ni proljudikali, a vi već: pokret. Kakovi smo to planinari, koji ne mogu ni ljudski da se načakulaju. Nismo nekakovi trapići samostanski.

Pravio sam se da ne čujem. Ponova viknuh: pokret. Grupici nije bilo druge već polagano kupiti razvezano i raspremljeno, priti ruksake i krenuti. Preostali dio puta do Orjaka bio je u znaku otpuhivanja, prigovaranja, padanja, posrtanja, bunta i — znoja, toga neminovnog pratioca planinarskoga, slana i tako topla, toliko korisna. Odmarali smo se još jednom. To je bio samo kratak predah u novu rundu uspinjanja.

— Stanimo.

— Ne još.

— Ne možemo više.

— Još samo malo.

— Vi samo govorite: još samo malo.

— Pa eno, vidite li onaj greben. Tamo ćemo stati.

— Uh, to je predaleko. Stanimo ovdje.

— Ne ovdje. Ono tamo nije daleko.

— A nećete nas više prevariti! Ne zna se tko više varu, vi ili ovaj strašni put. Kada smo bili još tamo dolje, kod Bobanovih kuća, činilo nam se da je Orjak tu pred nosom, a kad tamo, evo, protegao se kao duga godina. I sada će biti tako. Uh, što varaju ove planinske razdaljine!

— Nemojmo biti djeca; treba istrajati.

— Istrajati, istrajati... Pa mi i jesmo djeca.

Ja sam se svemu ovome nadoao, ali sada je došao napad iz nepredviđena srca.

— Zašto ste vi, druže nastavnice, tako krut i okrutan. Zašto volite da nas tako mučite. Mi više ne možemo. Sramota je da smo stali samo tri puta. A ovakova je uzbrdica! Mene Kozjak više neće vidjeti, niti ću vam više doći među ove vaše planinare. Ovo su mučinari, a ne planinari. Nismo došli ovdje da izginemo, da se slomimo. Lako je vama i Zoranu. Vi ste stariji, iskusniji. Nama je ovo prvi put da se penjemo. Evo ja više ne mogu. I ne moramo stići na taj vaš vrh.

Bio je to Ognjen. On je imao trinaest godina. Fizički je bio najjači u grupi. I baš on je najvatrenije htio da pođe s nama. Najmanje sam se nadoao da će se on prvi pobuniti. I eto — prevario sam se. Prevarila me je njegova vatrema želja da dozna što se nalazi s druge strane naših planina Kozjaka i Mosora, prevarila me je njegova fizička snaga, njegove izjave da želi svim srcem svojim da bude planinar. Mislio sam da će se prve pobuniti Rut i Mirjana, one krhke curice. Naravno, Trojka se odmah bunila i stala na stranu Ognjenovu, ali to su one radile »po njihovim privatnim dužnostima«. One su uvijek ondje gdje se buni i »sabotira«. No one su, vidio sam, bile spremne na odu i na Himalaju. Prigovarale bi, ali bi otišle. Ognjen je bio pripravan da se odmah vrati natrag.

I Miljenka je klonula duhom. I ona je htjela da se vratimo, da odustanemo od daljega penjanja.

— Pa — rekao sam — ne budimo babe! Što je ovo? Taman običan seoski put, istina malo strmiji. Znate li da svakodnevno ovuda polaze i prolaze djeca za solinsku školu. Da svaki Blačanac ovuda mora proći, ako hoće da se pokrene nekud iz svoga sela. Prava smo gradska čeljad! I nemojte da vas koji mještanin čuje.

— Ostavite te vaše priče za drugi put. Mislio sam da ste vi drugi čovjek. Sada sam video koliko ste nemilosrdan čovjek, da nam se ne date poštено odmoriti, ne date nam se najesti, ne date nam niti da vode pijemo. Tko hoće s vama, neka ide. Pustite nas, koji to nećemo, da se vratimo natrag. Mi ćemo vas dolje negdje čekati u Solinu.

Nisam se ljutio na ove riječi buntovnika Ognjena. Pustio sam ga neka se izjada, neka rekne sve što mu je na srcu. Uostalom, to mi neće biti ni prvi ni posljednji put da mi se novaci ovako buntovno jadaju. Sjetio sam se moga najboljega planinara Zorana. Kakav li je on bio na prvome usponu! Ognjen je još pristojan, ne psuje. Zoran je govorio kočijaški. Zorana sam morao silom zadržati uza se. Htio se silom vratiti natrag. Kopreao mi se u rukama, ujedao me, plakao.

— Slušaj, Ognjene, još treba da malo prepatis. Ako ti se sve ovo ne bude svidjelo kada dođemo na vrh, onda više nikada nemoj doći s nama.

— Ali ja neću na taj vaš vrh. Meni treba vode jer sam žedan. Treba mi odmora jer sam na smrt umoran. Da sam za sve ovo znao, nikada vam ne bih dolazio.

— Hajde, prijatelju, ne reci da si za mene i radi mene dolazio.

— Pa vi ste me na to naveli, vi i ta vaša planinarska propaganda.

Dosada je šutjela Miljenka. Sada je i ona stupila u borbu:

— Znate što će vam reći, šjor Pjero, drugi put bar nemojte pričati o planinama djeci uz projekcije u bojama. Neka to bude bar u crno-bijeloj tehniци. Znate, jedno je vidjeti ovu nesretnu planinu u boji, a drugo u znoju lica svoga.

— Dobro — zasmijao sam se — ovo će uvažiti. Sada sve grijeha primam na sebe. Krv sam i — pokret, dečki!!

Uz stotinjak: hoćemo — nećemo, hoćemo, grupica se ipak spakovala i — krenula, ali ne natrag, naprijed je krenula. Ona je imala zadatok stići na vrh Kozjaka, na vrh Svetoga Jure, i to je... Da, ali to je — oprostite — vođa puta odlučio da bude. Drugi će put to odlučivati sami oni, članovi. Treba samo da kusnu vrhunca, da se sa visa nadviju nad nizinu. Ali do vrha je još bilo mnogo, još je trebalo znoja, još napora, još pregaranja. Bilo mi je kao i Kolumbu kada mu se čeljad pobunila na otvorenu moru. Istina, mogao sam upotrebiti nastavnički autoritet. On je tu s mojom malenkošću. No, tim se lošim sredstvom nikada ne služim. Želim da u naporima budemo ravnopravni. A prigovori neka budu stvar sviju.

I naša se kolona počela rastezati. Umorniji ostajali i zaostajali, a čiliji i snažniji zadržali običan tempo hoda. Sada nisu padale stvari samo Ranki. Sve manji ih je bio broj kome nije ni jednom bar nešto palo i skliznulo s ruke ili ruksaka. I baš se na ovom usponu rodila riječ »sabotiranje«. Ona je u našem planinarskom žargonu dobila svoje mjesto. Rođenju te riječi kumovala je Trojka. Naime, Jadranka, najkrupnija curica one »Opasne trojke«, najne-izdržljivija je u penjanju. Brzo se umori, ispija, zadiše i onda se mora malo odmoriti. Prisloni se uz kakav kamen i popostane neko vrijeme. Pusti da je svi pređu, zatim pobrza korake da bi stigla ostale. Tada se još više zadiše, još više umori i mora sve češće da popostane. Mada sam još prigovorio ovoj metodi, nije mi vjerovala, već je svima počela pričati kako je ona prva među svim planinarima ovoga svijeta (!) otkrila nov metod piešačenja. To su odmah prihvatile i Snješka i Ivana. Onda je tako počeo raditi i Ognjen i Miljenka. I mislili su da je to dobro. No, događalo se da su se neke i dulje »odmarale«, zaostajale su, morali smo ih ili čekati ili bodriti ili zvati. A to je usporavalo naš hod i dolazak na vrh. A vrh Kozjaka nekima je bio čas iznenađenja, nekima posljednje utočište umornim udovima. Trezveniji i razboritiji počeše prigovarati novom načinu penjanja. Ali kako Trojka sve iskrene na svoju, poče ostalima prigovarati da, tobože, mi saboritamo nužni odmor poštenu

čovjeku. I od ovoga vremena nasta uzrečica: penjati se bez sabotiranja, a to je značilo uz velik broj odmora.

Kada smo, uz sve žalosne, došli na proplanak Orjaka, upravo uz neizmjereni ironiju reče Ognjen:

— Je li to taj slavni vrh Kozjaka?

— Žabaru, ovdje bi tebi imao biti vrh — dometne Zoran. — Ti se u vrhove, kako vidim, ni najmanje ne razumiješ. A kako i bi kada ih nikada još nisi osjetio. Zapamti, prijatelju, nema veličanstvenije stvari od planinskog vrha. Za njega ne treba pitati. On se vidi i osjeća... A sada krećite, jer ja preuzimam komandu!

Začudio sam se toj Zoranovoju odluci. Kada sam pogledao južno, preko onih žalosnih ostataka prošloga rata — talijanskih bunkera — ugledao sam vrh. Da, Zoranovu srcu nije moglo biti otpočinka. Jer vrh ga privlači kao i sila teže. Zoran je moj stari planinar, moja desna ruka. Ležerno je pograbio remenje preko leđa i uputio se neutrptom oputinom, preko onih nepreglednih i dosadnih škrapa. Najljepše je oduvijek bilo opasano najnevjerovatnjim preprekama. Priroda je i tu bila okrutna. Ali nema takova hira i okrutnosti prirodne koji ljudsko sreće neće svladati, slomiti i otopiti. Još mi i sada zuji onaj Zoranov poklič, ona njegova zapovijed: a sada krećite! U njoj je sljubljeno sve lijepo, sve veličanstveno, sve čovjeće: silna i neutaživa želja da se osvajaju vrhovi gorâ, toliko nedostizni, toliko čarobni, toliko užvišeni. Jer na njima se odmaraju naše trepnje, jer na njima se utoluju naši nemiri, naše svađe; ljubi se bratstvo; cijeni i obožava drugarstvo, lome neprijateljstva i diže spomenik nečem neizrecivom, ni sam ne bih znao da to izrečem i opišem. A da se to osjeti, najbolje je poći, vidjeti i doživjeti.

Ovaj preostali dio uspona prelazili smo brzo, bez prigovora, bez neprilika. Začudo, sve nas je zahvatio unutarnji iskonski nagon za dosegom vrha.

A kada smo stupili nogom na sam kamenit proplanak, kada nam je pred očima prasnuo golem vidik našeg dragog rodnog kraja, kada nam se pred začuđenim očima, kao na pozlaćenu pladnju, ponudio kûs i slast podmosorske ravni, splitski poluotok, vijugavo Jadro, kada je svilena magličasta koprena diskretno zavijala daleke otoke srednjedalmatinskog arhipelaga, i kada nas je sve to zazeble u srcu, zadraškalo nerve, onda su svi: i Trojka, i Ognjen, i Ranka; i sve Trojke, i sve Jadranke, i Snejške, i Ivane, i svi Ognjeni svijeta rastvorili oči i dušu da što više ispiju čari tog prirodnog fenomena.

Vrhovi lome svaki bunt, oni rađaju neopisivo zadovoljstvo. Evo što je kasnije najbuntniji moj planinar s prvoga uspona napisao :

»... A onda je počelo uspinjanje. S uspinjanjem počela su i moja razočaranja. Jer sve se počelo događati drugčije nego sam zamišljao. Mislio sam: kakva glupost biti planinar. Hodaš, hodaš i opeš hodaš. Vidiš krš, kamenje i... eto, to je sve. No, evo me na putu. Vijugav kao zmija, otegnuo se do grebena, i misliš: ima možda pola sata hoda. Da! Uspon je postajao sve teži i teži, put se protegao u nedogled. Vrijeme je počelo kao da zastajkuje, a onda da se proteže u beskonacnost. Sve je na niemi postalo teško, nesnosno. Ruksak pun hrane i rezervi otežao je kao olovo. Počeo me svladavati umor. Ljutio sam se na mamu: zašto mi je napunila ruksak tolikom hranom?! Opet, taj nastavnik, htio je da ponesemo toliko i toliko vode. I ona mi je sav ovaj teret učinila težim. Jednom sam htio sve pobacati putem. Bojao sam se da me

nastavnik vidi i da me kazni. Počeo sam moliti da stanemo. Nastavnik je vječno gurao naprijed. Pokušao sam kriomici da sabotiram uspinjanje: sjeo bih ili bih potrčao malo naprijed i naštojao se odmoriti. Odmah sam uvidio da mi to još više pojačava umor. Konačno sam shvatio da nastavnik ima pravo. Počeo sam raditi što i on radi. Ali svejedno sam bio na smrt umoran. Oženio sam tako strašno da mi se prilijepio jezik uz nepce. I opet se umiješao nastavnik. Nije nam dao da pijemo vodu. Govorio je: »Sada ste previše umorni, a vodu treba čuvati za kasnije«. To je po mome sudu prešlo svaku mjeru. Počeo sam se buniti. Rekao sam: »Kozjak me više neće vidjeti!« U tome sam času osjetio nastavnikovu ruku na svojim leđima. Pogledao sam ga. Bio je oznojen kao i ja. Kada je progovorio, osjetio sam da ima, kao i ja, suha usta. Rekao mi je: »Sve sačuvaj dok dođeš gore. I snagu, i vodu, i ljutnju sačuvaj. Kada dođemo gore, čini s njima što hoćeš. Ipak je najbolje čuvati vodu.« Nasmijao se i udaljio.

Danas, kada ovo pišem, sramim se svoje slabosti. Nastavnik je ipak u svemu imao pravo. Kada sam došao na vrh, bio sam sretan, toliko sretan. Bio sam gord i ponosan. Mislio sam: svladao sam prvi vrh u svome životu. To je moja prva pobjeda.

I upravo smo se nalazili na vrhu oko male, napola razorene kućice. Malo sam je bolje osmotrio. Na vratima je pisalo: Sveti Jure, 677 metara. Samo 677 metara!? A toliko sam se umorio! Ipak ovaj prvi uspon ulio mi je toliko snage, otvorio mi je takvu žđ za vrhuncima da sam odlučio: prvom prilikom moj uspon mora preći 1000 metara, pak i više, više.

Što je to što čovjeka tjera da osvaja sve više i više visove? To ne znam, ali znam da sam čvrsto odlučio osvajati ih.«

Tako je pisao Ognjen. Tako su se svi osjećali. Kada sam predložio zajutak, svi su u jedan glas povikali: Vi uvijek nešto naređujete u vrijeme kad tome nije vrijeme. Pustite nas da malo gledamo prirodu. Ali oni je nisu gledali, oni su je pili, srkali svim porama svojega bića. A kada smo posjedali i zagrizli u kriške zaslужena hljeba, sjetio sam se svojih planinarskih početaka.

Davno je to bilo. Penjao sam se na malu uzbrdicu splitske Turske kule. I to su bila moja prva planinarenja. Zar ne, skromnija i nisu mogla biti! A ja sam ozbiljno mislio da sam planinar i da je to planinarenje. A onda sam bio malen vrlo malen. To je bilo još onda kada nisam dobro razlikovao brda od horizonta, nebo od planina. Onda sam još mislio da se to nebo i more spajaju, da čine neku kulisu i da nam zakrivaju pogled u drugi svijet koji živi tamo daleko, daleko otrag gora i planina. A one vlake na Kozjaku držao sam da su stepenice kojima se penju ljudi, ali kako se penju i kamo se penju, nisam znao. I uvijek me morila misao: kakav se svijet nalazi iza onih »kulisa«? Kolik one zakrivaju svijet? Tu sumnju nikada nikome nisam htio da kažem. Pa ni majci je nisam odao. Postala je mojom najdubljom tajnom. Otvorio ju je jedan silan čovjek kojeg i danas nosim u svome scru, a tragično je svoj život završio na onom divnom brdašcu koje je simbol Splita i naše tople i sunčane Dalmacije. Kao obol njegovom prometejstvu slijedim njegov primjer: da najmladima razgrčem onu dirljivu tajnu »iza gora zakritu«, da se napiju one silne žedi čarobnih vrhunaca.

Prof. dr Mihajlo Pražić

Stojanović: Medicina u planini

Dr Ivan Stojanović: *Medicina u planini. Stručni priručnik Planinarsko-smučarskog saveza Srbije. Beograd 1961. Izdanje »Sportske knjige«. Broširano, 124 strane, 35 slika. Cijena 280 dinara.*

Knjižica dra Stojanovića dobro je došla, jer se već odavna osjeća među planinarama potreba za knjižicom, koja bi na jednostavan, prikladan, suvremen, ali i medicinski zadovoljavajući način obradila veoma važno, urgentno, no i osjetljivo pitanje pružanja prve pomoci u planini. Autor se u prvom poglavlju osvrnuo na neke osnovne principe higijene u planini, a nakon toga se u slijedećem poglavlju pozabavio ukratko sa problemom ishrane planinara u planinama. U trećem poglavlju obradio je glavne oblike opasnosti u planinama, a u četvrtom poglavlju obradio je pružanje prve pomoći unesrećenima u planini. U petom poglavlju sasvim ukratko je nanizao glavne lijekove, koje treba planinar imati u planinama pri ruci i na koncu prikazao je glavne principe i načine spasavanja povredenih u planinama. Upravo zato, jer su ovakove knjige nama veoma potrebne, a u malenim obujmima one ipak ne mogu obraditi tako opširnu i složenu materiju, kakvu si je autor postavio, moralo se dogoditi, da u knjižici ima mesta i formulacija sa kojima se ne bismo mogli složiti, pa ču na neke od njih upozoriti. Autor se na manje od dvije strane pozabavio problemom odjevanja planinara u planinama a da se ni sa jednom riječju nije dotakao pitanja odjeće i rublja iz plastičnih materijala, a to je danas najvažniji problem. Isto tako ni sa jednom riječju nije se dotakao pitanja zaštite od kiše, s obzirm na impregnirane i plastične materijale, a tome je trebalo posvetiti nešto prostora i dati planinarama niz korisnih i potrebnih savjeta. Autor je na punih 15 strana opširno prikazao principe sanitacije logora, a to je, mislim, za knjižice onakove namjene, kakova je autorova knjiga, odviše opširno. Organizatori većih logora i onako niti mogu niti smiju biti amateri-sanitarni higijeničari.

U poglavlju o ishrani autor je nastojao upozoriti na neke osnovne principe kalorijskog vrednovanja pojedinih obroka i pojedinih jela. Ne znam radi čega je autor smatrao, da industrijski pripravljeni paketić juhe prikaže samo kao produkt jedne naše tvornice i ako je svakome poznato da takvih i nipošto ne lošijih tvornica ima kad nas još čitav niz. U knjižici treba da je najveća pažnja posvećena pitanju pružanja prve pomoći, pa ču se na to poglavljje malo detaljnije osvrnuti. Autor je, kako to u ostalom u predgovoru i ističe, stanovite dijelove prenosio iz drugih, inostranih priručnika. Radi toga se moralo dogoditi, da ima po nekim zastarjelih savjeta i uputa, kao na pr. preporuka mazanja sa jednom tinkturom. Autor se zalaže za posipavanje rana sa sulfanilamidskim praškom i nigdje ni ne spominje, da bi bilo u najmanju ruku jednako tako dobro upotrebljavati i neke antibiotike u prašku, koji su daleko djelotvorniji od sulfanilamidnog praška. Kod opisivanja unutrašnjih krvarenja autor navodi, da pri krvarenju u lubanju povredeni obično gubi svijest tek nakon nekoliko sati. To vrijedi jedino i samo za krvarenje iz arterije meningike medije, a za sva druga krvarenja ne, pa je to trebalo tako i formulirati.

Izvanredno važno pitanje ujeda otrovnih zmija, pitanje koje na žalost još uvijek predstavlja za najveći dio naših planinara čistu nepoznanicu, autor je obradio na samo jednoj strani, pa je čitavo pitanje ostalo tek dodirnuto sa dvije bitne griješke. Autor tvrdi da otrovne zmije susrećemo samo na stijenama na manjoj nadmorskoj visini, a to nije tačno, jer poskok ide sve do 1.500 metara, pa i više. Osim toga tek donekle ovisi jačina otrovnosti o suncu i nikako ne smije planinar povjerovati da je poskok manje otrovan u jutro ili na večer. Njegova otrovnost ovisi u prvome redu o količini otrova u žljezdi, dakle o tome da li je otrov upotrebljen za ubijanje životinja, koju je poskok neposredno prije toga ubio i pojeo, ili je poskok gladan, sa žljezdama punim otrova. Kod pitanja trovanja sa hranom autor se pri-

klanja zastarjeloj upotrebi opiuma. Kada je već naveo i slučajeve sa krvavim stolicama, onda je trebao dodati, da to nikada nisu slučajevi trovanja s hranom, nego slučjevi masivnih infekcija sa dizenterijom, što nije kod nas nikakva rijetkost, pa je trebalo i tome pitanju posvetiti nekoliko redaka. Kod razmatranja sanitetskog materijala i lijekova nalazimo sulfonamide i u tabletama i u prašku i penicilinsku mast no, ni jedan antibiotik za peroralnu upotrebu, što smatram nedopustivim propustom. Autor, iako liječnik, preporučuje planinarima, da sa sobom nose i preludin. Nije mi jasno, kako planinar liječnik može ma i sa ogradama spominjati u popularnom priručniku doping preparate tipa preludin, do kojih na svu sreću planinari i ne mogu doći bez odgovarajućih recepata. Isto tako mi je sasvim nejasno, kako je autor mogao preporučiti i amfetamin, doriden, ataraks. U planini ne smije biti paromedicinskog svaštarenja i ordiniranja nipošto ne bezopasnih i veoma diferentnih lijekova, pa se zato treba kloniti na ovakav način medicinski savjetovati planinare.

Unatoč ovim prigovorima knjižica zavređuje da ju planinari nabave, pročitaju i što više iz nje zapamte uzimajući u obzir nedostatke koje sam naprijed naveo.

„Planinski vestnik“ 1960.

»Planinski Vestnik« je u našoj državi najstarije i najuglednije planinarsko mješćeno glasilo, koje redovno izlazi punih 60 godina i koje sa preko 650 stranica godišnje predstavlja izvanredni dokaz visoke planinarske kvalitete svojih literarno naklonjenih planinara. Planinska zveza Slovenije ima daleko više članova nego Hrvatska, ma da je po broju žitelja ravno 4 puta manja od Hrvatske. Ne samo da Slovenci imaju teško veliki broj članova, nego oni imaju i preko 160 planinarskih domova i skloništa u kojima je npr. u toku 1959. godine prenoćilo više od 117.000 planinara ne samo iz naše zemlje, nego i iz inozemstva. »Planinski Vestnik« nakon 60 godina redovnoga izlaženja ima svoj potpuno izgrađeni i ustaljeni oblik i po sadžaju i po načinu, kojim obrađuje pojedine probleme unutar planinarstva.

Već u prvom, januarskom broju predsjednik Planinske zveze Slovenije Fedor Košir, pozdravljajući slovenske planine za Novu godinu, nabacio je niz veoma važnih, aktuelnih i složenih pitanja u vezi odnosa planinarstva i savremenog turizma, koji u planine, zajedno sa izgradnjom cesta masovno postiže automobilima, odnosno motornim vozilima, pa određuje pravo mjesto planinara prema turizmu i upozorava, da planinarstvo mora naći ako i ne zajedničke, a ono barem dodirne tačke sa turizmom. Osim toga lijepo je istakao, da je prošlo ono vremje, kada je planinarstvo bilo razmjerno malobrojno. Ono je danas masovno i postaje sve masovnije. Po našim planinama tokom godine planinare stotine i stotine hiljada planinara, a to je činjenica o kojoj se danas i te keko mora voditi računa.

Najveći dio članaka u ovom godištu tretira planinarske uspone i obilaske po slovenskim Alpama i slovenskim planinama i ti članci uglavnom odgovaraju tipu i načinu pisanja ustaljenoga i kod Slovenaca i kod nas, pa te članke i ne treba naročito ni isticati ni nabrajati. Kako je upravo 1960. godine izvršena jugoslavenska ekspedicija u Himalaju, izrao je niz članaka članova ekspedicije, Staneta Kersnika, Kunavera Aleša, Mahkota Ante, Perka Branka i Robića dr. Andreja. U nizu lijepih dokumentiranih i lijepo ilustriranih članaka prikazali su osvajanje Trisula III, pa nam se nekako nehotice nameće paralela sa oskudnom planinarskom dokumentacijom, koju su nam ostavili naši riječki planinari nakon svoga pohoda u Afriku. U ovom godištu ima nekoliko članaka, koji su zavrijedili da ih naročito istaknemo i da se na njih osvrnemo. Na prvojem mjestu je oveći članak ing. Dimnik Stanka, pod naslovom: »Gorsko ime Kuk otkriva zgodovino«. U tome članku autor na veoma lijep, znanstveno fundiran način na bazi toponomastičke analize, komparativnim metodama objašnjava etnički predslavensko-slavenski kontinuitet. Autor je na taj način pokrenuo važno pitanje sličnih toponomastičkih studija i na našem području, pa se nadamo, da će naši planinari lingviste, geografi i toponomastičari na sličan način prostudirati i naša planinska područja. Dr. Svetozar Ilešić u članku: Še o »planini« in »gori«, lingvistički i toponomastički je obradio značenje »planine« i »gore« ne samo kod Slovenaca, nego i kod nas, Srba, Makedonaca i Bugara, te dolazi

do ne doduše novoga, no po malo već zaboravljenog zaključka, da »planina« uz značenje visokih, planinskih pašnjačkih formacija ima prvenstveno značenje visokih planinskih formacija, dok »gora« pretežno označava niže pošumljene formacije, pa je zato i termini »planinar«, »planinarski« potpuno ispravan i opravdan.

Janko Blažej u članku »Strah« vrlo lijepo je obradio inače rijetku temu kod penjača u stijeni. Obradio je to na iznijansiran i profinjen način, pa je samo za poželjeti, da ovakove teme češće susrećemo u našim planinarskim časopisima.

Miran Marušić je u članku »Vzpon in zaton alpinista Tomaša Kvedrovca« do-takao se na zanimiv, ma da veoma jednostran način, pitanja, kako kada i zašto poneki alpinisti, prestaju biti alpinisti, penjači, te prelaze u veliku grupu običnih planinara, a po neki put i običnih, motoriziranih turista. On u svom članku to pitanje samo postavlja, niže činjenice, a da ni ne pokušava dati bilo koje rješenje tome pitanju.

Problem žičnica „njihovu ulogu u planinarstvu, njihovo turističko značenje, te čitav niz problema, koji se javljaju kod odabiranja za gradnju i izgradnivanje ovakvih objekata obradili su Keršić-Belač Marijan, Lajpajne ing. Svetko i Sinković ing. Milk. Bilo bi dobro, kada bi se to pitanje na sličan način pokrenulo i kod nas u »Našim planinama«, jer i mi već imamo u gradnji žičaru na Medvednici, jednu gotovu na Petehovac i jednu industrijsku na Velebit, a baš o ovoj potonjoj napisano je u našoj dnevnoj štampi toliko netačnosti i proizvoljnih zaključaka, da bi trebalo li o tim pitanjima dati odgovareujuća stručna i planinarski ispravna mišljenja i stavove.

Osim nekoliko dobrih alpinističkih članaka iz švicarskih i njemačkih Alpi, autori su obradivali samo planine i gore iz Slovenije. U ovom godištu izašao je i dobar informativni članak Mlaka Markovića: »Skozi manj znane kraje Prokletij«, te članak Beogradanina dr. Ivana Stojanovića: »Vzpon na Erdžijas« (gorski masiv u Turskoj). »Planinski Vestnik« ima redovne rubrike »Iz planinarske literature« i »Dogadjaji u svijetu«.

U rubriči planinarske literature registriran je čitav niz planinarskih časopisa iz raznih zemalja, pa i američkih. U ovom godištu nije registrirana ni jedna publikacija iz Hrvatske, pa ni »Naše Planine«.

Prof. dr Mihajlo Pražić

Zaštita prirode

Marinka Kamenarović, Zagreb

Potreba osnutka planinarskih straža

U NR Hrvatskoj ima veliki broj planina, koje u svim godišnjim dobam posjećuju planinari, skijaši i izletnici. U posljednje vrijeme razvitkom boljih prometnih veza (cesta) i motorizacijom građana, te izgradnjom planinarskih domova povećava se broj posjetilaca planina i omogućava postizavanje ciljeva u najkratčem vremenu i bez napora. Prije nepristupačne planine postaju dostupne (Lička Plješivica, Velebit i dr.).

Upravo na mnogim planinama i gorama nalaze se brojni lokaliteti, koji su zbog sačuvanih šuma, geoloških fenomena, rijetkih biljaka i životinja već zaštićeni ili su evidentirani kao vrijedni prirodni objekti, te će uskoro biti zaštićeni na temelju Zakona o zaštiti prirode. Tako je npr. Risnjak zaštićen kao nacionalni park, obronci Male Kapete uključeni su u Nacionalni park Plitvička jezera, dio Velebita spada u Nacionalni park Paklenicu, neke površine Ličke Plješivice proglašene su strogim prirodnim rezervatom, a južni dio Medvednice, Janikovac na Papuku, Japlenski vrh, Sumetlica-Begovača na Psunjku i dr. zaštićeni su kao park-šume. Za mnoge prirodne objekte na našim planinama bit će uskoro poveden postupak zaštite:

1. Biokovo — lokalitet borove šume i šume jele (rezervati šumske vegetacije), Sv. Jure (vidikovac)
2. Cesogradskogorica — izvjesni lokaliteti (rezervati šumske vegetacije) i vrh (vidikovac)
3. Hrvatski Snježnik (botanički rezervat i vidikovac)
4. Ivančica: Grabernica, Jardeslin, Prinšćak i Javornjak (sva 4 objekta kao rezervati šumske vegetacije), te vrh (vidikovac)
5. Japetić — neki lokaliteti (rezervati šumske vegetacije) i vidikovac
6. Kalnik — neki lokaliteti kao botanički rezervat, memorijalni prirodni spomenici (iz NOB) i vidikovac
7. Klek — botanički rezervat i vidikovac
8. Lička Plješivica — botanički rezervat i vidikovac, te memorijalni prirodni spomenik (Bijeli Potoci) i zoološki rezervat (boravište medvjeda)
9. Mala Kapela: Samar (rezervat šumske vegetacije), te neki lokaliteti kao boravišta medvjeda (zoološki rezervat)
10. Moslavacka gora (rezervat šumske vegetacije i memorijalni prirodni spomenik)
11. Oštrelj (vidikovac)
12. Papuk: Komlenička kosa, Skupiduša, Ljutoč, Djedovica i Ponori (svih 5 objekata kao rezervati šumske vegetacije), vrh Papuka (botanički rezervat i vidikovac), Zvečevac i Kanjon potoka Gudnoga (memorijalni prirodni spomenik)
13. Petrova gora: izvjesni lokaliteti kao memorijalni prirodni spomenici
14. Psunj: Muški bunar (rezervat šumske vegetacije)
15. Sv. Ilijas (Pelješac): šume dalmatinskog crnog bora (rezervat šumske vegetacije), vidikovac
16. Strahinjčica — neki lokaliteti (rezervati šumske vegetacije)
17. Učka — neki lokaliteti kao botanički rezervati, park-sume, memorijalni prirodni spomenici i vidikovac
18. Velebit: Hajdučki i Rožanski kukovi (strogji prirodni rezervati), Štirovača, Rončevići doći, Bcrov vrh, Budim vrh (sva 4 objekta kao rezervati šumske vegetacije), Velinac, Šugarska duliba, Bačić kosa, Sundžer (sva 4 objekta kao botanički rezervati), Jadovno (memorijalni prirodni spomenik), Vučjak, Vaganski vrh i Sveto Brdo (sva 3 objekta kao vidikovci), Tulove grede, područje Dabara i Strogir (geološki objekti), izvjesni lokaliteti kao zoološki rezervati (boravišta medvjeda i dr.)
19. Velika Kapela — Bijele i Samarske stijene (strogji prirodni rezervat zbog geoloških, zooloških i botaničkih objekata).

Mnoge rijetke biljke rastu na planinama, ili kao relikti i endemi rastu samo na području NR Hrvatske, ili samo na jednom masivu ili, dapače, samo na ograničenim lokalitetima pojedine planine. Dosada su u našoj Republici zaštićene ove biljke: ručolist, blagajev, crveni i lvorasti likovac, božikovina i širokolisna veprina, kranjski ljiljan, alpski jaglac, planinski božur, kavkaski divokozjak, ozimnica, kockavica i košutje uho.

Također i rijetke životinje dolaze samo na pojedinim planinama: medvjed (Velika i Mala Kapela, Lička Plješivica, Velebit), divlja mačka (Velika i Mala Kapela), veliki tetrijeb (Risnjak) i druge ptice, rijetke gušterice (Velika Kapela, Biokovo), te razni kukci. U NR Hrvatskoj su zaštićeni: medvjed, divkoza, veliki tetrijeb, orlovi, strvinari, sove, sve ptice pjevice i ptice korisne za šumarstvo i poljoprivredu (zebovke, ševe, sjemice, grmuše, drozdovi i dr.).

Osim toga i područja značajnih borbi, sastanaka, bolnica i groblja iz NOB-a nalaze se u brojnim našim planinama, pa će biti (uz već spomenute) zaštićeni kao memorijalni prirodni spomenici.

Konačno, mnogi kulturno-historijski spomenici (uglavnom ostaci starih gradova) također su razasuti po gotovo svim našim planinama i gorama, te predstavljaju svjedočke povijesti i kulturnu baštinu našeg naroda. Najznačajniji takvi objekti su: Biokovo (Drvenik), Cesogradskogorica (Cesograd), Dilj (Petnja, Vinica, Gardun), Dinara (Glavač, Vrlika-Prozor), Ivančica (Lobor, Belec, Oštrelj, Milengrad, Pusta Bela), Kalnik (Veliki i Mali Kalnik), Klek (Vitunj), Kosteljsko gorje (Kostelgrad), Krndija (Ružica,

stari grad), *Mala Kapela* (Modrušgrad, Sv. Nikola), *Medvednica* (Susedgrad, Medvedgrad, Zelina), *Moslavačka gora* (Jelengrad, Garićgrad, Košutagrad, Bršljanec), *Papuk* (Voćin, Ružica, Velika, Stupčanica, Dobra kuća, Kamengrad, Sirač), *Požeška gora* (Gračanica, Dolac, Turski grad, Vrhovački grad, Viskovački grad, Majdangrad), *Psunj* (Čaklovac, Bijela Stijena, Šagovina), *Samoborske gorje* (Samoborski stari grad, Okić, Lipovac), *Velebit* (Rakovnik, Zvonograd i dr.), *Viničko gorje* (Vinica), *Zumberačko gorje* (Slavetić, Zumberak, Stari grad, Tuščak) i dr.

Najveći broj spomenutih objekata (i prirodnih i kulturnohistorijskih) udaljeni su od gradova i naselja, a prema tome i od organa narodne vlasti, koji su zakonski obavezni na njihovo čuvanje. Radi toga su ti spomenici prirode često izloženi branju, ubijanju, odnosno oštećivanju, iskapanjima kamenja, a spomenici kulture oštećivanju i sa strane onih izletnika, koji nisu svijesni njihove vrijednosti. A u posljednje vrijeme povećan je i broj inozemnih prirodoslovaca, koji često samo iz komercijalnih razloga, a ne znanstveno-istraživačkih, sakupljaju naše biljke i životinje.

Radi toga je potrebno, da se u našoj Republici, kao što je to već 1955. g. ostvareno u LR Sloveniji (a u drugim državama već odavno), umutar svakog planinarskog društva organizira planinarska straža, čiji bi zadaci bili slijedeći:

1. Čuvanje planinskih biljaka i životinja
2. Suradnja u čuvanju šume od požara, oštećivanja i sl.
3. Suradnja u čuvanju nacionalnih parkova, strogih i upravljenih prirodnih rezervata, rezervata šumske vegetacije, botaničkih i zooloških rezervata, park-šuma, memorijalnih spomenika, vidikovaca i sl.
4. Propagandni rad (predavanja, filmovi, članci u lokalnim listovima, tiskanje letaka i publikacija)
5. Čuvanje kulturno-historijskih spomenika.

Dakle, prvenstvena bi dužnost pripadnika Planinarskih straža bilo čuvanje planinskog svijeta i životinja (osobito ptica) od branja oštećivanja, odnosno ubijanja. Članovi Planinarskih straža pazili bi, osobito nedjeljom i blagdanima, i na sve ostale objekte, zanimljive sa stanovišta zaštite spomenika prirode, kulture i turizma. Oni bi zato na pristupnim putevima i stazama, u okolini planinarskih domova, odnosno u blizini frekventiranih objekata upozoravali izletnike na dužnost čuvanja svih spomenutih vrijednota na planinama.

Za pripadnike planinarskih straža bilo bi uputno birati osobito mlađe članove planinarskih društava (dake), jer bi oni odgojno djelovali i prilikom dačkih izleta (sprečavanje branja biljaka, ubijanja ptica zračnim puškama, uništavanja gnijezda i sl.).

S obzirom da su po planinskim masivima navedena zaštićena područja i površine, koje će biti uskoro zaštićene, svako planinarsko društvo dobiva time uvid u objekte svog zaštitnog rada.

Budući da pripadnici planinarskih društava ne poznaju još najrjeđe biljke i životinje, potrebno je da zabranjuju izletnicima na planinama općenito branje bilo koje vrste biljaka (osobito s korjenjem) i ubijanje bilo koje životinje. Za članove planinarskih straža bilo bi uputno organizirati seminare, na kojima bi oni mogli upoznati rijetke biljke i životinje, koje treba posebno čuvati. Potrebno je da planinarska društva u našoj Republici shvate značenje planinarskih straža, te da odmah pristupe njihovom osnutku, izboru članova i podjeli zadataka (kao što je to već učinjeno u Planinarskim društvima u Samoboru). Zavod za zaštitu prirode u Zagrebu pružit će u tome svima potrebnu pomoć.

Stari gradovi i dvorci oko Papuka i Psunja

BIJELA STIJENA

Na čunjastom brežuljku na zapadnim padinama Psunja nalaze se ostaci grada Bijele Stijene. Ovaj grad udaljen je od ceste Pakrac—Okučani, koja prolazi kroz selo Bijela Stijena, oko 500 metara.

Prvi puta se spominje 1231. godine. U listinama srednjeg vijeka dolazi pod madžarskim imenom Fejerke, što znači Bijela Stijena, te Zempche ili na hrvatskom jeziku Svetačje. Po tome je naziv dobio vjerojatno po brojnim crkvama, koje su se nalazile u okolici. Tu je uz tvrđavu u srednjem vijeku bilo i trgovište. Tvrđava je bila u rukama plemića Tiboldovića ili Svetačkih, koji su se doselili iz Njemačke. Oni su tokom XIV i XV stoljeća odavle gospodarili prostranim vlastelinstvom, koje se protezalo zapadnim obroncima Psunja od Pakre do Novske i Save. Po njima i njihovoj tvrđi cio se taj kraj zvao Posvetačje. Na koncu XV stoljeća postao je gospodar Bijele Stijene Zmaj Ognjeni Vuk, muž Barbare, rodene Frankopan. Kasnije grad dolazi u vlasništvo Berislavića, Banffy i Keglevića. Od 1541. do 1691. godine vladaju ovdje Turci, koji su starosjedilačko hrvatsko stanovništvo ponajviše rastjerali i na opustošenu zemlju doveli novo stanovništvo iz Bosne. Padom turske vlasti uništena je i tvrđa Bijela Stijena od koje su ostale ruševine.

CERNIK

Nalazi se tri kilometra sjeverno od Nove Gradiške. Očuvan je stari grad, oko kojeg se razvilo veliko selo Cernik. U srednjem vijeku spominje se ovaj grad kao vlasništvo plemića Dezsery. Kad su Turci osvojili Slavoniju pretvorili su grad Cernik u središte svog sandžakata, kojemu su pripadali nekadašnji gradovi Bijela Stijena i Sirač sa ukupno 5.000 kuća. Po opisu Ibrahim paše Marinbegovića, Cernik je godine 1620. imao oko 700 oružanih ljudi, četiri kule u kojima su se nalazili topovi. Radi svog važnog geografskog položaja grad Cernik je bio dobro utvrđen i za nj su se vodile krvave bitke. Nakon oslobođenja od Turaka u 17. stoljeću, grad je preuređen i dobio je oblik dvorca. Od 18. stoljeća nalazio se u vlasništvu grofova Kulmer sve do kraja II svjetskog rata. Poslije rata nalazila se u dvoru lugarska škola, a sada su u njemu stanovi.

ČAKLOVAC

Grad se smjestio iznad sela Dragovića na cesti Pakrac—Slavonska Požega. Nalazio se u vlasništvu priorata vranskog, jer se 1476. godine spominje kao Csah-tornya u prioratskom posjedu. Godine 1523. vlasništvo je Petra Keglevića, gospodara Bijele Stijene. Poslije tu gospodari Tahi, gubernator priorata, vlasnik Kamengrada požeškog. Poslije oslobođenja Slavonije od Turaka od Čaklovca su ostale ruševine, Jedino je prilično dobro očuvana glavna kula. Pristup do grada je težak. U srednjem dijelu kule postoji sačuvan ostatak kamina.

DOBRA KUĆA

Nalazi se iznad istoimenog sela na obroncima Papuka. Od Daruvara udaljena je 12 kilometara. Grad je posve zapušten i obrastao šikarom. Međutim, još su vidljivi ostaci dviju kula i velika cisterna za vodu, duboka 14 metara, koja se nalazi unutar kule.

Dobra Kuća je bila u srednjem vijeku središte velikog vlastelinstva, koje se protezalo od gornje Ilave prema današnjem Daruvaru. Grad se spominje prvi puta 1335. godine kao kraljev posjed. Godine 1357. dao ga je hrvatsko-ugarski kralj Ludovik I jednoj grani bosanskih Hrvatinića, kasnije prozvanih Nelipićima, u zamjenu za grad Greben. Godine 1476. vlasnik grada postaje pečujski biskup Ernušt Hampo, a poslije njega obitelj Kevend sve do 1452. godine, kada grad pada u ruke Turaka. Nakon povlačenja Turaka 1687. godine grad je ostao u ruševinama.

SIRAČ

Ruševine ovog grada nalaze se iznad sela Sirača uz potok Bijelu. Udaljen je od Daruvara 8 kilometara (cestom i željeznicom). Prvi puta grad se spominje 1343. godine kao »possessio Zirch«. Do 1430. godine bio je vlasništvo porodice Tiboldović, a tada ga Sigismund daje Kaštelanovićima. Kasnije vlasnik Sirača postaje Arsenije Črnojević, patrijarh, ali ga i on gubi, te dobiva neka imanja u Madžarskoj. Godine 1763. Sirač je kupio Antun Janković (daruvarski).

STUPČANICA

Stari grad, sat hoda daleko od željezničke stanice Bastaji, na pruzi Banova Jaruga—Virovitica. Stupčanica je sagrađena na tijesnom zaravanku brežuljka, tako da se nadaleko vidi. Usred toga zaravanka diže se 18 metra visoka kula, široka 7 metara. Za obranu grada vrijedio je uglavnom položaj na teško pristupačnom br ijegu. Ovaj mali gradić ima veliku povijest. U srednjem vijeku zove se u spisima Soplonecza, pa su u blizini te gradine postojala i dva mjesta: Gornja i Donja Soplonecza. Gradina je bila vlasništvo obitelji Tiboldović do 1356. godine. Tada joj vlasnik postaje župan Petar Poharos, a od 1428. godine prelazi u ruke kralja. Iste godine kralj ga poklanja Nikolji Gorjanskom, banu hrvatskom i palatinu ugarskom. U posjedu ove obitelji Stupčanica se nalazi sve do 1481. godine, kada je umro posljednji potomak Gorjanskih — Jakob. Tada postaju sve do turske invazije gospodari grada Banfijevci. Turci su grad osvojili 1542. godine. Tu su se nalazile najzloglasnije age, kao Kasum i Murat, koji su potpuno istrijebili domaće stanovništvo. Turci su 1688. godine pobjegli u Staru Gradišku, a Stupčanica je ostala napuštena. Zbog svoga još dobrog izgleda i nepristupačnog položaja interesantna je za planinare.

PAKRAC

Posljednji ostaci pakračkih kula uklonjeni su 1960. godine. Grad je nastao početkom 13. stoljeća na padinama Psunja uz rijeku Pakru. Još uvijek je očuvana zgrada u kojoj su se kovali poznati »banovci« polovinom 13. stoljeća. U njemu su se najprije nalazili vitezovi reda Sv. Ivana, a kasnije su u njemu stolovali priori vranski. Godine 1537. uzima prioratska dobra Nikola Zrinjski i od te godine Pakrac se smatra njegovim vlasništvom. Međutim 1543. godine grad je tako zapušten, da predstavnici hrvatskih staleža u Požunu traže njegovu obnovu. Padom u turske ruke grad postaje sjedište sandžakata. Carski general Croyn zauzima Pakrac 1691. godine. Tom prilikom zarobio je 40 konja, 150 Turaka i 6 topova. Kasnije gospodar Pakraca postaje barun Imbsen, a njegova udovica proda ga barunu Trenku za 96.000 forinti. Kasnije postaje vlasnik grada požeški podžupan Janković. Pod vlaštu Jankovića nalazio se do 1867. godine, kada je prešao u vlasništvo srpsko-pravoslavne crkve. Još prije sto godina Pakrac je imao 7 očuvanih kula i veliku branič-kulu. Međutim nebrigom njegovih vlasnika tokom ovog stoljeća, grad je potpuno srušen — posljednji ostaci 1960. godine.

PLANINARSKA ODLIKOVANJA

Popis planinara i organizacija koji su primili odlikovanje prilikom IV sleta planinara Hrvatske u Jasenku 28 srpnja 1962

ZLATNA ZNAČKA PLANINARSKOG SAVEZA JUGOSLAVIJE 1962 g.

1. Rodman Dragutin	P.D. »Grafičar«
2. Škerl Božidar	P.D. »Sutjeska«
3. Petković Antun	P.D. »Sokolovac«
4. Dugan Franjo	P.D. »Sljeme«
5. Grubanović Josip	P.D. »Sljeme«
6. Japundžić Ljubo	P.D. »Sljeme«
7. Baljić Ismet	P.D. »Zagreb«
8. Stefanac Ivo	P.D. »Zagreb«
9. Zgaga Mirko	P.D. »Zagreb«
10. Celap Branislav	P.D. »Zagreb«
11. Lukšić Branko pokojni	
12. Bakotin Milivoj	P.D. »Kozjak«
13. Gruden ing. Josip	P.D. »Zeljezničar«
14. Györy Dionis	P.D. »Zeljezničar«
15. Kalić Ivan	P.D. »Zeljezničar«
16. Poljak dr. Zeljko	P.D. »Velebit«
17. Dragman Marjan pokojni	
18. Vičić Stanko	P.D. »Kamenjak«
19. Dinčić Uroš Menegelo	P.D. »Platak«
20. Novaković Niko	P.D. »Platak«
21. Tomšić Ernest	P.D. »Platak«
22. Radenović Svetozar	P.D. »Platak«
23. Gropuzzo Ivo	P.D. »Platak«
24. Sinčić Stanko	P.D. »Platak«
25. Gillić Stanko	P.D. »Snežnik«
26. Rakoš Edvin	P.D. »Velebit«
27. Planinarsko društvo »Bilogora«	Bjelovar
28. Planinarsko društvo »Jankovec«	Ostjek
29. Planinarsko društvo »Psunj«	Pakrac
30. Planinarsko društvo »Platak«	Rijeka
31. Planinarsko društvo »Ravna Gora«	Varaždin
32. Planinarsko društvo »Sutjeska«	Zagreb
33. Planinarsko društvo »Zanatilja«	Zagreb
34. Planinarsko društvo »Velebit«	Zagreb

SREBRNA ZNAČKA PLANINARSKOG SAVEZA JUGOSLAVIJE

1. Kos Ivan	P.D. »Jastrebarsko«
2. Živković Nikola	P.D. »Grafičar«
3. Cibilić Stjepan	P.D. »Grafičar«
4. Buk Vilim	P.D. »Dilj«
5. Zupanić dr. Bruno	P.D. »Ivančica«
6. Zupanić Petar	P.D. »Opatija«
7. Jelušić ing. Tihoraj	P.D. »Opatija«
8. Pšeid Gustav	P.D. »Ravna Gora«
9. Mihaljević Dragan	P.D. »Rade Končar«
10. Lešić Siniša	P.D. »Rade Končar«
11. Mateček Marko	P.D. »Sljeme«
12. Novaković Duško	P.D. »Platak«
13. Kumičić Eugen	P.D. »Zagreb«
14. Kirigin Božo	P.D. »Zagreb«
15. Plaček Josip	P.D. »Zagreb«
16. Jurčić Pavao	P.D. »Velebit«
17. Rotovnik Adolf	P.D. »Velebit«
18. Pomper dr. Ivo	P.D. »Kalmik«
19. Mujić Aleksander	P.D. »Zeljezničar«
20. Leskovšek Josip	P.D. »Zeljezničar«
21. Pompe Viktor	P.D. »Zeljezničar«
22. Neferović Velimir	P.D. »Zeljezničar«
23. Božičević Srećko	P.D. »Zeljezničar«
24. Bujan Ive	P.D. »Torpedo«
25. Acman Karlo	P.D. »Grafičar«
26. Planinarsko društvo »Cepin«	Vrapče
27. Planinarsko društvo »Stubičan«	Donja Stubica
28. Planinarsko društvo »Risnjak«	Zagreb
29. Planinarsko društvo »Ris«	Stenjevec
30. Planinarsko društvo »Rade Končar«	Zagreb
31. Planinarsko društvo »Cesargrad«	Klanjec

ZLATNA ZNAČKA PLANINARSKOG SAVEZA HRVATSKE 1962 g.

1. Eger Dragan	P.D. »Jankovac«
2. Vrbaški Aleksandar	P.D. »Jankovac«

3. Srebrnić Ivan	P.D. »Jastrebarsko«
4. Juvan Vojko	P.D. »Grafičar«
5. Franjić Adalbert	P.D. »Grafičar«
6. Sigmund Vinko	P.D. »Dilj«
7. Tramišak Zvonko	P.D. »Stubičan«
8. Šrbeo Stjepan	P.D. »Sutjeska«
9. Levanić Vladimir	P.D. »Ivančica«
10. Pindulić Dinko	P.D. »Torpedo«
11. Petrić Andrija	P.D. »Torpedo«
12. Šolta Vinko	P.D. »Psunj«
13. Beucić Antun	P.D. »Bilogora«
14. Košćec Ivan	P.D. »Ravna Gora«
15. Hanžek Dragutin	P.D. »Rade Končar«
16. Hohnjec Branko	P.D. »Rade Končar«
17. Mandić Zlatko	P.D. »Rade Končar«
18. Satler Zlatko	P.D. »Dubovac«
19. Tauber Jaroslav	P.D. »Sokolovac«
20. Bačikin Zarko	P.D. »Sokolovac«
21. Slavina Franjo	P.D. »Sljeme«
22. Henč Milan	P.D. »Zanatlija«
23. Košuta Nedeljko	P.D. »Platak«
24. Smokvina Abdon	P.D. »Platak«
25. Santek Vjekoslav	P.D. »Runolist«
26. Risek Matija	P.D. »Strahinjšćica«
27. Ivanišević Miro	P.D. »Japetić«
28. Matz Vlado	P.D. »Zagreb«
29. Marković Mirko	P.D. »Zagreb«
30. Smerke Zlatko	P.D. »Zagreb«
31. Magdić Ivan	P.D. »Cesargrad«
32. Gerl Ivan	P.D. »Kalinik«
33. Kržek Zeljko	P.D. »Kalinik«
34. Bakotić Bruno	P.D. »Kozjak«
35. Alfirević Miro	P.D. »Kozjak«
36. Jerić Ćirilo	P.D. »Kozjak«
37. Siskov Martin	P.D. »Kozjak«
38. Armanini Petar	P.D. »Zeljezničar«
39. Zobundić Josip	P.D. »Zeljezničar«
40. Ladenhauer Dragutin	P.D. »Zeljezničar«
41. Bubanj Novenka	P.D. »Zeljezničar«
42. Wolf Stjepan	P.D. »Zeljezna Gora«
43. Bračić Eugen	P.D. »Mosor«
44. Kovač Zvonko	P.D. »Visočica«
45. Stanić Branko	P.D. »Visočica«
46. Obradović Stevan	P.D. »Zavižan«
47. Tomljenović Ivica	P.D. »Zagreb«
48. Holjevac Večeslav	P.D. »Runolist«
49. Mlać Dragutin	P.D. »Zagreb«
50. Abrus Žic Tonka	P.D. »Zagreb«
51. Briečić Stjepan	P.D. »Zagreb«
52. Lučić Roki Petar	P.D. »Zagreb«
53. Rendulić Miljenko	P.D. »Priroda«
54. Masnec Franjo	P.D. »Runolist«
55. Jambrošić Josip	P.D. »Sljeme«
56. Polanski Aleksander	P.D. »Sutjeska«
57. Zupanc Dražen	P.D. »Velebit«
58. Aleksić Nikola	P.D. »Zagreb«
59. Podgornik Dinko	P.D. »Zagreb«
60. Sprem Tugomil	P.D. »Zagreb«
61. Kiralj Branko	P.D. »Zeljezničar«
62. Horvat Drago	P.D. »Strahinjšćica«
63. Sudnik Ivica	P.D. »Japetić«
64. Kukec Leander	P.D. »Runolist«
65. Piljek Stjepan	P.D. »Zagreb«
66. Vatroslav Mužina	P.D. »Dubovac«
67. Zvonimir Keler	P.D. »Dubovac«
68. Car Stjepan	P.D. »Bilogora«

SREBRNA ZNAČKA PLANINARSKOG SAVEZA HRVATSKE 1962. g.

1. Matošević Miroslav	P.D. »Jankovec«
2. Kos Mirko	P.D. »Jastrebarsko«
3. Trstenjak Olga	P.D. »Grafičar«
4. Diakovskiy Marija	P.D. »Grafičar«
5. Skrt Ivan	P.D. »Dilj«
6. Stunić Tomislav	P.D. »Stubičan«
7. Gošek Jože	P.D. »Sutjeska«
8. Kraljeta Ivan	P.D. »Sutjeska«
9. Jeremić Milivoj	P.D. »Sutjeska«
10. Bilić Milivoj	P.D. »Split«
11. Majer Ivan	P.D. »Split«
12. Ružić Božo	P.D. »M. Plotnikov«
13. Dujmović Petar	P.D. »Badanj«
14. Vračar Nikola	P.D. »Badanj«
15. Turković Dragutin	P.D. »Bilogora«

16.	Pondelak Ankica	P.D.	»Bilogora«
17.	Jelušić Erna	P.D.	»Opatija«
18.	Sorli Vinko	P.D.	»Opatija«
19.	Cajzak Stjepan	P.D.	»Ravna Gora«
20.	Goger Radovan	P.D.	»Ravna Gora«
21.	Svetina Zdenka	P.D.	»Ravna Gora«
22.	Petran Josip	P.D.	»Ravna Gora«
23.	Beštak Josip	P.D.	»Rade Končar«
24.	Beštak Duško	P.D.	»Rade Končar«
25.	Grbac Franjo	P.D.	»Sokolovac«
26.	Nedela Emil	P.D.	»Sokolovac«
27.	Maslov Marija	P.D.	»Sljeme«
28.	Bulić Josip	P.D.	»Sljeme«
29.	Dekanić Stjepan	P.D.	»Sljeme«
30.	Ferlan Sergije	P.D.	»Sljeme«
31.	Pleić Ivo	P.D.	»Sljeme«
32.	Antončić Josip	P.D.	»Zanatlija«
33.	Pavlica Bogdan	P.D.	»Zanatlija«
34.	Prešić Hektor	P.D.	»Plataki«
35.	Vuksan Borivoj	P.D.	»Susedgrad«
36.	Vučetić Ivan	P.D.	»Runolist«
37.	Ferček Ivica	P.D.	»Strahinjčica«
38.	Kojundžić Mirko	P.D.	»Strahinjčica«
39.	Horvat Dorica	P.D.	»Strahinjčica«
40.	Zagoda Josip	P.D.	»Japetić«
41.	Hlebec Alfred	P.D.	»Zagreb«
42.	Marićić Mijo	P.D.	»Zagreb«
43.	Lipovac Lota	P.D.	»Zagreb«
44.	Lipovac Veljko	P.D.	»Zagreb«
45.	Pirc Dragica	P.D.	»Zagreb«
46.	Juretić Zlatko	P.D.	»Zagreb«
47.	Sušnić Stjepan	P.D.	»Zagreb«
48.	Kivač Dragutin	P.D.	»Zagreb«
49.	Modrić Andrija	P.D.	»Zagreb«
50.	Borović Dragutin	P.D.	»Ris«
51.	Atijas Jakov	P.D.	»Ris«
52.	Vinterstajger Velimir	P.D.	»Partizan«
53.	Sturman Božidar	P.D.	»Velebit«
54.	Lončar Kruno	P.D.	»Kalinik«
55.	Matejak Franjo	P.D.	»Kalinik«
56.	Sokol Miro	P.D.	»Kozjak«
57.	Sokol Ivo	P.D.	»Kozjak«
58.	Jerčić Pero	P.D.	»Kozjak«
59.	Smolec Slavko	P.D.	»Zeljeznicař«
60.	Horkić Duka	P.D.	»Zeljeznicař«
61.	Safarik Petar	P.D.	»Zeljeznicař«
62.	Blaž Zadravec	P.D.	»Zeljeznicař«
63.	Vukasinović Milivoj	P.D.	»Zeljeznicař«
64.	Dragašević Božidar	P.D.	»Zeljeznicař«
65.	Lechpamer Aleksandar	P.D.	»Zeljeznicař«
66.	Jurić Vjenceslav	P.D.	»Zeljeznicař«
67.	Fraj Ivan	P.D.	»Zeljeznicař«
68.	Safer Drago	P.D.	»Zeljeznicař«
69.	Krevelj Vlado	P.D.	»Klek«
70.	Uršan Ferdo	P.D.	»Klek«
71.	Grlać Ivica	P.D.	»Zeljezna Gora«
72.	Verlić Tomislav	P.D.	»Zeljezna Gora«
73.	Peruzović Spasenka	P.D.	»Mosore«
74.	Ristanović Milorad	P.D.	»Visočica«
75.	Obradović Gojko	P.D.	»Visočica«
76.	Kosović Jure	P.D.	»Visočica«
77.	Novak Silvije	P.D.	»Snježnik«
78.	Peić Aleksandar	P.D.	»Snježnik«
79.	Jurinec Zlatko	P.D.	»Petrov vrh«
80.	Kordić Franjo	P.D.	»Japetić«
81.	Mladineo Ante	P.D.	»Zagreb«
82.	Jovanović Željko	P.D.	»Zagreb«
83.	Ott Ivo	P.D.	»Dubovac«
84.	Frelih Zlatko	P.D.	»Velebit«
85.	Bakran Zvonko	P.D.	»Prijatelj prirode«
86.	Houra Betika	P.D.	»Prijatelj prirode«
87.	Cavić Božidar	P.D.	»Prijatelj prirode«
88.	Vokoun Franjo	P.D.	»Prijatelj prirode«
89.	Veber Julius	P.D.	»Prijatelj prirode«
90.	Tandarić Mirko	P.D.	»Prijatelj prirode«

BRONČANA ZNAČKA PLANINARSKOG SAVEZA HRVATSKE 1962. g.

1. Sešić Zvonimir
 2. Salković Stjepan
 3. Prikril Zerline
 4. Čeček Rudi
 5. Mihelja Ivan
 6. Bognar Stjepan
- P.D. »Jankovac«
 P.D. »Grafičar«
 P.D. »Grafičar«
 P.D. »Grafičar«
 P.D. »Grafičar«
 P.D. »Dilj«

7. Bognar Aleksandar	P.D. »Dilj«
8. Perhaj Zvonko	P.D. »Javor«
9. Imenšek Tomislav	P.D. »Javor«
10. Volčić Branko	P.D. »Sutjeska«
11. Sotenšek Pepica	P.D. »Sutjeska«
12. Pišl Mira	P.D. »Sutjeska«
13. Čakarum Nikola	P.D. »Split«
14. Erceg Vinko	P.D. »Split«
15. Kraš Marijan	P.D. »Ivančica«
16. Pavlenjak Zvonko	P.D. »Psunj«
17. Kramberger Bernard	P.D. »Prijatelj prirode«
18. Malek Dragutin	P.D. »Bilogora«
19. Majhen Stjepan	P.D. »Bilogora«
20. Homolka Dragutin	P.D. »Opatija«
21. Pavletić Rudolf	P.D. »Opatija«
22. Horvat Miroslava	P.D. »Ravna Gora«
23. Majnarić Vlado	P.D. »Ravna Gora«
24. Unie Milan	P.D. »Rade Končar«
25. Spital Slavko	P.D. »Rade Končar«
26. Kettler Vilim	P.D. »Rade Končar«
27. Lepčin Ivo	P.D. »Rade Končar«
28. Glas Đurđa	P.D. »Rade Končar«
29. Novosad Vjekoslav	P.D. »Sokolovac«
30. Mateček Miroslav	P.D. »Sljeme«
31. Gabrić Alojz	P.D. »Sljeme«
32. Grubanović Mladen	P.D. »Sljeme«
33. Fijan Željko	P.D. »Sljeme«
34. Bučan Valter	P.D. »Sljeme«
35. Bubanko Radovan	P.D. »Zanatlija«
36. Ružić Nada	P.D. »Platak«
37. Dušić Ivan	P.D. »Platak«
38. Lončar Branko	P.D. »Platak«
39. Mikulić Vladimir	P.D. »Susedgrad«
40. Hanzalek Dalibor	P.D. »Susedgrad«
41. Rapić Fahret	P.D. »Runolist«
42. Obrenović Stanko	P.D. »Japetić«
43. Drušković Zvonko	P.D. »Japetić«
44. Bon Ernest	P.D. »Zagreb«
45. Peršić Agneza	P.D. »Zagreb«
46. Boričević Ivan	P.D. »Zagreb«
47. Vidatić Branko	P.D. »Zagreb«
48. Spoljarić Branimir	P.D. »Velebit«
49. Lončarić Dragoslav	P.D. »Velebit«
50. Krivak Martin	P.D. »Cesergrad«
51. Anić Ivan	P.D. »Rajinac«
52. Husinec Željko	P.D. »Kalnik«
53. Bogović Zdenka	P.D. »Kalnik«
54. Matošević Tomo	P.D. »Kalnik«
55. Bakotin Tonči	P.D. »Kozjak«
56. Pavlov Tonči	P.D. »Kozjak«
57. Bilić Nikola	P.D. »Kozjak«
58. Oruč Tonči	P.D. »Kozjak«
59. Bajić Durđa	P.D. »Zeljezničar
60. Frančeski Adolf	P.D. »Zeljezničar
61. Polgar Ivan	P.D. »Zeljezničar
62. Kopečni Tomica	P.D. »Zeljezničar
63. Lončar Vlado	P.D. »Zeljezničar
64. Frankić Krešimir	P.D. »Zeljezničar
65. Varović Antun	P.D. »Zeljezničar
66. Posarić Ivica	P.D. »Zeljezničar
67. Debeljak Janko	P.D. »Zeljezničar
68. Božić Vlado	P.D. »Zeljezničar
69. Lozej Andelko	P.D. »Zeljezničar
70. Lovreković Zvonko	P.D. »Zeljezničar
71. Bapanja Danilo	P.D. »Zeljezničar
72. Frankić Ivančica	P.D. »Zeljezničar
73. Stanisić Lujo	P.D. »Zeljezničar
74. Petričević Mladen	P.D. »Zeljezničar
75. Pavelko Danica	P.D. »Zeljezna Gora«
76. Kriška Miljenko	P.D. »Mosor«
77. Gerželj Joško	P.D. »Mosor«
78. Jovanović Almira	P.D. »Visočica«
79. Milković Ivka	P.D. »Visočica«
80. Milković Karlo	P.D. »Visočica«
81. Vuljević Jurica	P.D. »Suježnik«
82. Antonaz Aldo	P.D. »Suježnik«
83. Kanajet Božidar	P.D. »Velebit«
84. Filipčić Antun	P.D. »Velebit«
85. Krovinović Valent	P.D. »Runolist«
86. Demšar Boris	P.D. »Javor«
87. Bišćan Željko	P.D. »Japetić«
88. Polchert Vlado	P.D. »Zeljezničar
89. Skendrović Vlado	P.D. »Zeljezničar
90. Bukaić Ivan	P.D. »Prijatelj prirode«
91. Friščić Martin	P.D. »Prijatelj prirode«

STATUT

PLANINARSKOG SAVEZA HRVATSKE

**usvojen 28. srpnja 1962. godine na Izvanrednoj skupštini
Planinarskog saveza Hrvatske u Jasenku**

I. OPĆE ODREDBE

Član 1

Planinarski savez Hrvatske je dobrovoljna organizacija planinara NR Hrvatske, koja udružuje planinare putem planinarskih društava i klubova (u dalnjem tekstu osnovne planinarske organizacije).

Član 2

Planinarski savez Hrvatske je član Planinarskog saveza Jugoslavije i udružen je u Savezu organizacija za fizičku kulturu Hrvatske.

Član 3

Znak planinarskog saveza Hrvatske ima oblik potkovice sa vrpcem i obrisom planine Klek u sredini. Potkovica je crvene boje s natpisom Planinarski savez Hrvatske. Traka je plave boje sa godinom osnutka planinarske organizacije u Hrvatskoj. Na podnožju obrisa planine Klek nalazi se petokraka zvijezda u crvenoj boji.

Član 4

Zastava Planinarskog saveza Hrvatske je svjetlo plave boje sa znakom Planinarskog saveza Hrvatske u sredini.

Član 5

Cilj planinarske organizacije je:

- da okuplja građane, a naročito podmladak (pionire) i omladinu u osnovne planinarske organizacije i da ih navikava na život i rad u prirodi, a naročito u planinama;
- da kod svojih članova razvija drugarstvo, skromnost, upornost, prisebnost, snalažljivost, odvažnost, otpornost i izdržljivost;
- da kod svojih članova razvija i neograničenu ljubav prema domovini, nastojeći da ih odgoji kao svjesne i aktivne graditelje socijalizma.

Član 6

Planinarska organizacija postizava svoj cilj tako:

- da svojim članovima omogućava da upoznaju domovinu, njene narode i njenu povijest;
- da odgaja svoje članove u duhu čuvanja tekovina NOB-e i učvršćenja bratstva i jedinstva;
- da se brine o razvoju i usavršavanju tehnike planinarstva i alpinizma i o podizanju stručnih kadrova;
- da pridoriči zbljenju s drugim naprednim i demokratskim planinarskim organizacijama u inozemstvu.

Član 7

Da bi ostvario svoje zadatke, Savez usmjerava svoj rad tako:

- da daje osnovne smjernice i inicijativu za rad osnovnim planinarskim organizacijama u NR Hrvatskoj, povezuje njihovo djelovanje u harmoničnu cjelinu i daje inicijativu i pomoći za osnivanje novih osnovnih planinarskih organizacija, a prema potrebi i za osnivanje općinskih, kotarskih i gradskih planinarskih odbora;
- da putem predavanja, filmova, izložbi i drugih sredstava propagande popularizira prirodne ljepote i zanimljivosti planinskih predjela i života u njima;
- da se brine o materijalnim sredstvima za uzdizanje planinarstva i alpinizma i da organizaciono i materijalno potpomaže sve značajnije stručne i propagandne akcije planinarskih organizacija koje imaju širi značaj za planinarstvo u NR Hrvatskoj zbog svojeg specifičnog stručnog ili propagandnog karaktera, masovnosti učešnika i slično;
- da vodi brigu o izgradnji planinarskih domova, kuća i skloništa kako bi se omogućio građanima boravak u planini;
- da vodi brigu o planinarskim putevima i organizira njihovu izgradnju i markiranje;

- da vodi brigu o čuvanju prirodnih ljepota i u skladu s naučnim shvaćanjem prirode razvija kod građana FNRJ, a naročito kod podmlatka i omladine, ljubav prema prirodnim ljepotama;
- da daje inicijativu da se pojedini predio proglaši nacionalnim parkom, da razvija smisao za čuvanje planinske flore i faune;
- da izdaje stručni časopis »Naše planine«, a prema potrebi i mogućnostima i ostalu planinarsku literaturu i planinarske karte;
- da usklađuje svoj rad s naučnim tečovinama na području botanike, geografije, speleologije i drugih nauka i da pomaže njihov rad;
- da rukovodi Gorskom službom spasavanja;
- da organizira planinarski muzej u NR Hrvatskoj i da njime rukovodi, te da vodi brigu o radu na sastavljanju i izradi bibliografije planinarstva u NR Hrvatskoj;
- da učestvuje u radu na označavanju i čuvanju spomenika povijesti naroda Hrvatske, a naročito iz narodno-oslobodilačkog rata;
- da organizira i daje suglasnost za posjet planinara inozemstvu i posjete inozemnih planinara Hrvatskoj.

Član 8

Savez usmjerava, usklađuje i povezuje rad osnovnih planinarskih organizacija na području NR Hrvatske radi pravilnog razvoja planinarstva u Hrvatskoj.

Savez se povezuje s organima narodne vlasti, usklađuje svoj program sa programom Socijalističkog saveza radnog naroda Hrvatske, te surađuje sa Savezom sindikata, Narodnom omladinom, Udrženjem boračkih organizacija, sa svim organizacijama udruženim u Savez organizacija za fizičku kulturu Hrvatske, Savezom izviđača i planinika, Ferijalnim savezom, Turističkim savezom i drugim srodnim organizacijama. Nadalje surađuje sa jedinicama JNA i s naučnim ustanovama i zavodima. Predstavlja planinarski pokret naše republike u FNRJ i u inozemstvu.

II. OSNOVNI ORGANIZACIONI PRINCIPI

Član 9

Članovi planinarske organizacije mogu biti redovni, izvanredni i počasni. Članovi po uzrastu dijele se na: odrasle, omladinu i podmladak (plomiri).

Član 10

Članstvo se postiže upisom u jednu od osnovnih planinarskih organizacija, po pravilu na području stalnog prebivališta ili mjesta rada.

Članom osnovne planinarske organizacije može postati svaki državljanin FNRJ. Strani državljeni koji žive u Jugoslaviji mogu biti samo izvanredni članovi.

Član 11

Član planinarske organizacije ima pravo:

- da sudjeluje u radu organizacije, da predlaže i sudjeluje u donošenju odluka;
- da bira i bude biran u sve organe planinarskih organizacija;
- da sudjeluje u svim oblicima planinarske aktivnosti;
- da koristi povlastice koje planinarske organizacije pružaju svojim članovima.

Izvanredni član nema pravo sudjelovanja u donošenju odluka, da bira i da bude biran u organe planinarskih organizacija.

Član 12

Dužnosti člana jesu:

- da se aktivno bavi planinarenjem;
- da se pridržava pravila svoje organizacije;
- da izvršava zadatke i odluke organa planinarskih organizacija;
- da redovno plaća članarinu;
- da čuva ugled planinarske organizacije.

Član 13

Članstvo u planinarskoj organizaciji prestaje:

- a) ispisivanjem,
- b) ako ne plaća članarinu i
- c) isključenjem.

Isključeni član može se ponovo upisati nakon isteka kazne.

Član 14

Skupština planinarske organizacije može izabrati za počasnog člana osobu koja ima naročitih zasluga za unapredjenje te organizacije.

Član 15

Organizacione jedinice Saveza jesu:

- a) osnovne planinarske organizacije (društva i klubovi),
- b) regionalni planinarski odbori.

Član 16

Osnovne planinarske organizacije su planinarska društva i planinarski klubovi.

Planinarsko društvo se osniva na području mjesne zajednice, pri radnoj zajednici, u školi i na fakultetu. Za osnivanje društva potrebno je najmanje 25 članova.

Planinarski klub se osniva pri radnoj zajednici, u školi ili na fakultetu, kao i u sklopu druge društvene organizacije. Za osnivanje kluba potrebno je najmanje 15 članova.

Učlanjenje društva ili kluba u Planinarski savez Hrvatske vrši se registracijom kod Planinarskog saveza Hrvatske na temelju podnešenih pravila usklađenih sa ovim statutom.

Član 17

Osnovna planinarska organizacija briše se iz članstva Saveza u slučaju:

- a) ako radi na štetu ugleda planinarstva,
- b) ako krši Statut i pravilnik Planinarskog saveza Hrvatske i Planinarskog saveza Jugoslavije,
- c) ako njezino članstvo u toku godine padne ispod minimalnog broja navedenog u članu 16 ovog Statuta.

Odluku o brišanju iz članstva Saveza pod tačkom a) i b) donosi skupština Saveza, a pod tačkom c) donosi Izvršni odbor Saveza.

Član 18

Regionalni planinarski odbori jesu:

- a) općinski,
- b) kotarski, odnosno gradski

Član 19

Općinski planinarski odbor udružuje planinarska društva i klubove sa područja jedne općine.

Član 20

Kotarski odnosno gradski planinarski odbor udružuje planinarska društva i klubove sa područja teritorija kotara ili grada.

Član 21

Osnovne planinarske organizacije i planinarski odbori rade na temelju svojih pravила usklađenih sa Statutom Planinarskog saveza Hrvatske.

Član 22

Planinarski savez Hrvatske udružuje društva i klubove sa cijelog područja NR Hrvatske.

Član 23

Planinarske organizacije i njihovi organi primjenjuju u svom radu načelo javnosti koja se sastoji, pored ostalog, u uključivanju u rad, kroz pomoćna tijela i razne oblike djelatnosti, što većeg broja članova.

Član 24

Svi organi u planinarskim organizacijama po pravilu biraju se tajnim glasanjem, ukoliko skupština ne odluči da se glasa javno.

Sve odluke u organima usvajaju se većinom glasova ukoliko posebno nije predviđena kvalificirana većina.

Član 25

Prilikom izbora novih organa po pravilu se primjenjuje načelo zamjene članova s tim što se pravilima može predvidjeti najmanji broj članova koji se mora svaki put zamijeniti i koliko puta može biti ista osoba uzastopno birana.

Član 26

Organi planinarskih društava i regionalnih odbora jesu:

- a) Skupština,
- b) Upravni odbor,
- c) Nadzorni odbor, i
- d) Sud časti.

Organi planinarskog kluba su Skupština i Upravni odbor, a mogu imati i ostale organe.

Član 27

Skupština osnovne planinarske organizacije i regionalnog odbora održava se svake godine.

III ORGANI SAVEZA

Član 28

Organi Saveza jesu:

- a) Skupština,
- b) Izvršni odbor,
- c) Nadzorni odbor, i
- d) Sud časti.

Član 29

Skupština je najviši organ Saveza. Skupština je redovna ili izvanredna.

Član 30

Redovna skupština održava se najmanje jedamput u dvije godine.

Skupštini sačinjavaju delegati izabrani na skupštinama osnovnih planinarskih organizacija, regionalnih odbora i članovi Izvršnog odbora, Nadzornog odbora i Suda časti.

Članovi Izvršnog odbora, Nadzornog odbora i Suda časti nemaju pravo glasa kad se odlučuje o izvještajima o njihovom radu i o davanju razrješnice.

Ključ za izbor delegata za Skupštinu određuje Izvršni odbor.

Broj delegata osnovnih organizacija i regionalnih odbora ne može biti manji od broja članova Izvršnog odbora, Nadzornog odbora i Suda časti.

Član 31

Redovna skupština:

- određuje glavne smjernice programa i plan rada za planinarsku organizaciju u Hrvatskoj;
- raspravlja o izvještajima Izvršnog i Nadzornog odbora i Suda časti;
- rješava molbe i žalbe osnovnih planinarskih organizacija i žalbe pojedinaca;

- odlučuje o dijelu članarine koji pripada Savezu, kao i o posebnim doprinosima;
 - daje razrješnicu Izvršnom i Nadzornom odboru i Sudu časti i bira novog predsjednika Saveza, odgovarajući broj članova Izvršnog i Nadzornog odbora i Suda časti;
 - vrši i druge poslove koji su u skladu s ovim Statutom;
 - donosi, mijenja i dopunjuje Statut Saveza;
 - odobrava završni račun i donosi finansijski plan;
 - usvaja osnovna načela za rad: vodiča, alpinista, špiljara, službe spasavanja u planinama, finansijsko-materijalnog poslovanja u planinarskim organizacijama i društvenog upravljanja planinarskim objektima, a po potrebi i druga.
- Skupština može prenijeti neke svoje nadležnosti na Izvršni odbor.

Član 32

Izvanrednu skupštinu može sazvati Izvršni odbor sa objavljenim dnevnim redom. Ta se skupština mora sazvati kad to pismeno zatraži jedna trećina osnovnih planinarskih organizacija, Nadzorni odbor ili Planinarski savez Jugoslavije.

Izvanredna skupština mora se održati u roku od 30 dana od podnošenja zahtjeva.

Član 33

Između zasjedanja Skupština radom Saveza rukovodi Izvršni odbor.

Izvršni odbor ima do 23 člana. U ovaj broj ulaze predsjednik, po jedan član kotarskih planinarskih odbora, jedan član planinarskog odbora grada Zagreba, te tajnik ukoliko je profesionalna osoba.

Prilikom izbora članova Izvršnog odbora primjenjuje se načelo obavezne zamjene članova. Ista osoba, po pravilu, ne može biti birana u isti organ više od tri puta uzastopno, izuzev tajnika — ukoliko je profesionalna osoba.

Izvršni odbor sastaje se najmanje jedamputa u 3 mjeseca, a sjednice Izvršnog odbora saziva predsjednik. Sjednica Izvršnog odbora mora se sazvati na zahtjev jedne trećine članova Izvršnog odbora ili na zahtjev Nadzornog odbora.

U cilju šireg uključivanja planinara u rad Saveza, Izvršni odbor može formirati stalne ili povremene komisije i odbore. Stalnim komisijama i odborima rukovode članovi Izvršnog odbora koji stalno borave u sjedištu Izvršnog odbora. Povremenim komisijama i odborima mogu rukovoditi i drugi članovi Izvršnog odbora ili druge osobe.

Rad Izvršnog odbora je javan. O svome radu Izvršni odbor je dužan obavještavati osnovne organizacije i članstvo.

Član 34

Izvršni odbor ima slijedeće nadležnosti:

1. Donosi odluku o sazivanju Skupštine i priprema materijal za njen rad.
2. Bira među svojim članovima potpredsjednike i tajnika ukoliko nije profesionalno lice.
3. Imenuje predsjednike odnosno referente te članove stalnih i povremenih pomoćnih tijela (komisija, odbora i drugo).
4. Izvršava i stara se o provođenju zaključaka Skupštine.
5. Donosi proračun prihoda i rashoda Saveza i odobrava godišnju realizaciju proračuna.
6. Na temelju ovlaštenja Skupštine donosi pravilnike, poslovnike i rješenja.
7. Na temelju ovlaštenja Skupštine odlučuje o udjelu članarine koji pripada Savezu.
8. Ima pravo kooptiranja u Izvršni odbor do jedne trećine članova.
9. Donosi odluku o dodjeli znaka priznanja Saveza i daje prijedloge za dodjelu znaka priznanja viših organa.
10. Odluke i zahtjeve Izvršnog odbora sprovodi Sekretarijat koji sačinjavaju: predsjednik, potpredsjednici, tajnik i predsjednici odnosno referenti stalnih komisija i odbora. Djelokrug rada Sekretarijata, komisija i odbora utvrđuje se poslovnikom koji donosi Izvršni odbor.

Član 35

Za obavljanje administrativnih poslova Izvršni odbor ima administrativni aparat kojim rukovodi tajnik.

Član 36

Planinarski savez Hrvatske pred društvenim organima i organizacijama predstavlja predsjednik Saveza. U slučaju spriječenosti, predsjednika zamjenjuje jedan od potpredsjednika.

Član 37

Nadzorni odbor sastoji se od tri do pet članova biranih na Skupštini.

Nadzorni odbor postavlja zahtjeve i predlaže mjere Izvršnom odboru odnosno Sekretarijatu te komisijama i odborima u vezi s njihovim djelovanjem i pregledava poslovanje Saveza najmanje jedamput godišnje, o čemu podnosi pismeni izvještaj Izvršnom odboru.

Članovi Nadzornog odbora mogu prisustvovati sastancima Izvršnog odbora i sjednicama Sekretarijata sa savjetodavnim pravom glasa.

Član 38

Sud časti sastoji se od tri člana i tri zamjenika izabranih na Skupštini.

Sud časti pokreće postupke i donosi odluke u skladu s pravilnikom koji donosi Skupština.

Član 39

Sjedište Izvršnog i Nadzornog odbora te Suda časti je u Zagrebu.

Član 40

Pečat Planinarskog saveza Hrvatske je okrugao s natpisom: Planinarski savez Hrvatske, Zagreb. U sredini pečata je znak Planinarskog saveza Hrvatske.

IV POSEBNI VODOVI DJELATNOSTI

Član 41

Da bi se omogućilo članovima što aktivnije bavljenje alpinizmom, skijanjem, špiljarstvom i drugim vidovima planinarske djelatnosti, planinarske organizacije mogu osnovati za svoje članove stručne odsjekе i sekciјe.

Član 42

Gorska služba spasavanja osniva se u okviru republičkog Saveza kao dobrovoljna služba javnog karaktera za pružanje pomoći postradalima i spasavanje ljudskih dobara u planinama.

Član 43

Gorska služba spasavanja je direktno vezana za Savez i radi na osnovu principa koje donosi Skupština u okviru Statuta Planinarskog saveza Hrvatske.

Služba spasavanja se u svom radu i financiranju povezuje sa organima narodnih vlasti, JNA, srodnim i zainteresiranim organizacijama i institucijama. Ukoliko se ukaže potreba mogu se osnovati i zajedničke komisije, ekipe ili drugi oblici suradnje.

V UPRAVLJANJE MATERIJALNIM SREDSTVIMA

Član 44

Izvori finansijskih sredstava organizacija jesu:

- članarina
- doprinosi društvenih organa i organizacija
- dotacije narodnih vlasti
- prihodi od planinarskih objekata
- pokloni
- ostali prihodi

Član 45

Imovinu planinarskih organizacija sačinjavaju:

- planinarski objekti
- oprema (rekviziti)
- inventar
- novčana sredstva

Član 46

Materijalno-financijsko poslovanje u planinarskim organizacijama obavlja se prema okvirnim principima koje donosi Izvršni odbor Planinarskog saveza Hrvatske, a u skladu sa zakonskim propisima.

Planinarskim objektima upravlja Planinarski savez Hrvatske preko osnovnih planinarskih organizacija prema zakonskim propisima i posebnim principima koje usvaja skupština Saveza.

Član 47

Planinarske organizacije imaju pravo da osnivaju posebne ustanove i privredne organizacije. Karakter i principi poslovanja određuju se aktom o osnivanju.

VI NAGRADE I PRIZNANJA

Član 48

Članovi i sve organizacije Planinarskog saveza Hrvatske mogu za savjesno ispunjavanje zadataka i za postignute uspjehе u radu biti pohvaljeni, nagrađeni i odlikovani na osnovu pravilnika ili odluka koje donose Skupštine planinarskih organizacija i Skupština Planinarskog saveza Hrvatske.

VII PRESTANAK SAVEZA

Član 49

Savez prestaje odlukom Skupštine. Za pravovaljanost ovakve odluke na Skupštini treba da učestvuje najmanje dvije trećine delegata, a za ovakvu odluku treba da glasa više od polovine prisutnih delegata. U slučaju prestanka Saveza, Skupština odlučuje o imovini Saveza.

VIII ZAVRŠNE ODREDBE

Član 50

Ovaj Statut stupa na snagu kada ga prihvati Skupština Planinarskog saveza Hrvatske.

Organizacije Planinarskog saveza Hrvatske uskladit će svoja pravila sa ovim Statutom na prvim svojim narednim Skupštinama.

Član 51

Ovaj Statut usvojen je na Izvanrednoj skupštini Planinarskog saveza Hrvatske održanoj 28. jula 1962. godine u Jasenku.

IZ NAŠE ZEMLJE

VI SLET MLADIH PLANINARA HRVATSKOG ZAGORJA

Dne 16. i 17. lipnja održan je u organizaciji PD »Stubičan« iz Donje Stubice VI slet mlađih planinara Hrvatskog Zagorja. Manifestacija je bila povezana sa 10-godišnjicom planinarstva u stubičkom kraju i sa 70-godišnjicom rođenja maršala Tita. Slet je održan pod pokroviteljstvom člana Izvršnog vijeća Marka Belinića, a prisustvovalo mu je nekoliko stotina planinara.

Prvoga dana održana je svečana sjednica odbora PD »Stubičan« uz prisustvo delegata ostalih društava, učesnika sleta. Tom prilikom 35-orici aktivnih planinarskih radnika podijeljene su spomen-diplome. Drugog dana, u nedjelju prije po dane, održana su takmičenja omladinaca i pionira u raznim planinarskim disciplinama: podizanje šatora, traženje planinske flore i faune, natezanje kopopaca, gadanje zračnom puškom i orientaciono takmičenje. Nakon zborovanja u Gupčevom domu u Donjoj Stubici učesnici sleta su posjetili spomenik palim borcima gdje su položili vijenac, a zatim je na kući pred Gupčevom lipom otkrivena spomen-ploča. Sletu su prisustvovali i planinari iz Slovenije. Ovogodišnji slet još više je pridonio zblžavanju i upoznavanju mlađih planinara ovog kraja.

B. Sterle

ZLATNI JUBILEJ GORSCKE SLUŽBE SPASAVANJA

Ove godine slavi Gorska služba spasavanja pedesetgodišnjicu svog osnivanja i rada. Osnovali su je u Kranjskoj Gori 1912. liječnici dr Josip Tavčar, dr Jernej Demšar i dr Stojc. Za tih pedeset godina služba je odigrala veliku ulogu u spasavanju postradalih planinara, pogotovo u našim alpskim krajevima. »Gorska reševalna služba« u Sloveniji danas ima 260 članova, a sjedišta su im u Kamniku, Kranju, Celju, Ljubljani, Tolminu i Jesenicama. Komisija GRS Planinarskog saveza Slovenije priprema posebnu proslavu ove značajne pedesetgodišnjice. Prigodom te proslave održat će se na Vršiću međunarodni tečaj, kojem će prisu-

stvovati članovi GSS-a iz svih alpskih država koje su učlanjene u međunarodnoj organizaciji IKAR.

PRVI SLET MLADIH PLANINARA JADRANA

Po uzoru na tradicionalni slet mlađih planinara Hrvatskog zagorja, koji se ove godine održava već šesti puta, organizirali su planinari Dalmacije prvi slet mlađih planinara Dalmacije. Oko 200 mlađih planinara iz Dalmacije i gosti iz čitave zemlje boravili su 9. i 10. lipnja pod platenim šatorima na izvoru rječice Žrnovnice na podnožju Mosora nedaleko Splita. Slet mlađih planinara Jadrana održavat će se ubuduće svake godine na različitim mjestima u Dalmaciji.

PRVA SMOTRA PLANINARSKOG PODMLATKA JUGOSLAVIJE

U Mrakovici na Kozari održana je 24. lipnja Prva smotra planinarskog podmlatka Jugoslavije, u kojoj je sudjelovalo oko 600 mlađih planinara iz čitave zemlje. U okviru smotre održan je miting, na kome je govorio Marjan Brecelj, predsjednik PSJ i član Saveznog izvršnog vijeća. On je među ostalim rekao, da je ohrabrujuća činjenica, da blizu 50% članstva planinarske organizacije u Jugoslaviji čine pioniri i omladina. U Mrakovici bio je podignut čitav gradić od šatora. Bio je podijeljen na šest naselja, imao je svoju poštu, ambulantu i prodavaonice. Ova manifestacija sigurno će ostati duboko u sjećanju mlađih planinara.

NOVI OBJEKTI NA JASTREPCU

Planina Jastrebac u Srbiji do prije tri godine bila je vrlo slabo posjećena. Danas je, međutim, privlačna planinarska tačka i popularno ljetovalište. Najprije je sagraden put od Kruševca do planinarske kuće, a zatim je podignut lijep hotel »Ravnische«. U blizini hotela kruševačka fabrika »14. oktobar« podigla je oko 50 kamp-kućica. Prirodne ljepote Jastrepca brzo su počele privlačiti ljubitelje planina iz mnogih gradova. Ubrzano se izvode

radovi na nizu drugih objekata i kampa-va. Već je završen i novi hotel »Šator«, koji ima 60 kreveta i restoran s 200 sjedišta i lijepu terasu sa 100 sjedišta. Ovog ljeta bit će završena i izgradnja umjetnog jezera. Sada se na Jastrepцу uređuju staze kroz planinu i asfaltiraju neke ceste.

GRADI SE DOM NA MARKOVIM KULAMA KOD PRILEPA

Planinarsko društvo »Kozjak« u Prilepu u Makedoniji, najstarije planinarsko društvo u tom gradu, broji oko 500 članova. Uz pomoć Planinarskog saveza Makedonije i lokalnih organizacija započelo je gradnju planinarskog doma na Markovim Kulama, markantnom vrhu iznad Prilepa, sa ostacima srednjovjekovnog grada. Dom će postati ne samo izletište pristupačno građanima Prilepa, nego će biti snažan poticaj za dalji razvoj planinarstva u ovom dijelu Makedonije.

KONGRES SPELEOLOGA U SARAJEVU

Na Trećem kongresu speleologa Jugoslavije, koji je održan od 21. do 23. lipnja u Sarajevu, istaknuto je da su speleološka istraživanja u predjelima krša, koji zaprema preko jedne trećine naše zemlje, omogućila stvaranje akumulacionih bazena i hidrocentrala. Na taj način omogućen je i preporod dobrog dijela kraškog područja. Radi opskrbe naselja vodom razvijaju se i nadalje intenzivna speleološka istraživanja ponora i podzemnih voda. Neke pećine se uređuju i postaju zanimljivi i privlačni turistički objekti. Na taj način speleološka istraživanja u sve značajnijoj mjeri pridonose razvoju privrede i poboljšanju uvjeta života u kraškim predjelima.

ZAGREBAČKA DRUŠTVA PREUZIMAJU DOMOVE NA RISNJAKU I U JABLNUCU

Za planinarske domove i skloništa bri- nu se u pravilu planinarska društva na čijoj se teritoriji nalaze. Uzdržavanje domova i skloništa na udaljenim planina-ma, a pogotovo njihov popravak i obnavljanje inventara zahtijevaju velika materijalna sredstva, koja planinarska društva u pokrajini najčešće nemaju. Bolji materijalni položaj planinarskih društava u Zagrebu trebalo bi da bude rješe-

nje i izlaz iz nepovoljne situacije u kojoj se nalaze neki planinarski domovi i sklo-ništa. Poznato je da je PD »Rade Končar« brigu oko uređenja zapuštenog skloništa iz Zagreba preuzeo već prošle godine na Bijelim stijenama. Ovo sklonište sa-da je potpuno uređeno pa u ljetnim mje-secima na izvjesne dane u njemu dežu-raju članovi društva. PD »Zanatlija« u Zagrebu preuzeo je nedavno brigu oko vodenja i boljeg uređenja važnog planinarskog doma na Risnjaku. Poduzetno-šću članova tog društva, a pogotovo mo-gućnost da svojim stručnim znanjem pri-donesu udobnosti doma, obećava da će i taj planinarski objekt biti još ove godine ureden i voden na zadovoljstvo planinara.

PD »Japetić« iz Samobora preuzeo je vodenje i uredivanje planinarskog doma u Jablancu koji je prekrasno položen iz-nad mora, a služi kao izlazna odnosno završna postaja za planinare koji polaze na Sjeverni Velebit ili silaze s njega. Po-znato dobar organizacioni rad tog druš-tva obećaje da će Hirčev dom na Jablan-cu konačno moći zadovoljiti planinare iz-čitave Jugoslavije.

TELEVIZIJSKI TORANJ NA AVALI

Napreduje gradnja televizijskog tornja na Avali. Upravo pod planinarskom kućom raste željezno-betonski stup, koji će biti jedno od najvećih djela naše tehnike. Stup će biti visok preko 200 metara. Na visini od 102 metra bit će uredena peterokatna zgrada s prostorijama za po-trebe radija, televizije, pošte, zatim re-stauracija i razgledna terasa. Gradnju ovog objekta financira Jugoslavenska ra-dio-televizija i Generalna direkcija PTT.

ODRŽAN IV SLET PLANINARA HRVATSKE

Od 27. do 29. srpnja održan je u Jasenuku u Gorskem kotaru IV slet planinara Hrvatske, na kojem je sudjelovalo oko 1800 planinara iz čitave Jugoslavije. Sve-čanost otvorenja sleta bila je istovremeno proslava Dana ustanka u tom kraju. Pred planinarama i velikim brojem mje-štana govorili su dr Zlatan Sremec, pred-sjednik Republičkog vijeća Sabora i po-krovitelj ove priredbe, a Mrjan Brečelj, Predsjednik Planinarskog saveza Jugo-slavije i Večeslav Holjevac, predsjednik Planinarskog saveza Hrvatske. Logorske vatre, krijesovi i vatromet, polaganje vi-jenaca na spomenik palim borcima, ori-

jenaciona natjecanja ekipa i pojedinaca, koji su već tradicionalni program planinarskih sletova, dopunili su brojni izleti u okolinu. Izleti na Klek, Bijele i Samarske stijene i Bjelolasicu ostali su zabilježeni u planinarskim dnevnicima i specijalnim spomen-žigovima, koji su bili postavljeni na tim vrhovima. Sleti su prisustvovale i grupe planinara iz Bosne i Hercegovine, Slovenije, Srbije, te grupe alpinista iz Bugarske. Posebna tačka sletskog programa bila je podjela odlikovanja društima i pojedincima, koji su se naročito istakli u planinarskom radu. Prigodom sleta održana je i Izvanredna skupština Planinarskog saveza Hrvatske, na kojoj je donesen novi statut Saveza i izabran novi izvršni odbor.

IZVANREDNA SKUPŠTINA PLANINARSKOG SAVEZA HRVATSKE

U okviru »IV Sleta planinara Hrvatske« u Jasenku koji je održan od 26—29. VII 1962 godine, održana je izvanredna skupština Planinarskog saveza Hrvatske.

Na skupštini je donešen novi Statut Planinarskog saveza Hrvatske i zabrana su nova rukovodstva Planinarskog saveza Hrvatske: Izvršni i Nadzorni odbor te Sud časti.

Za predsjednika novog Izvršnog odbora izabran je ponovno drug Večešlav Holjevac. Isto tako ponovno su izabrani potpredsjednici drugovi Podgornik i Dnko Čelap Branislav te tajnik Brlečić Stjepan.

Na skupštini donijeti su među ostalima sljedeći važniji zaključci:

1. Da se organizira V Slet planinara Hrvatske u okviru jubilarne 90-godišnjice planinarske organizacije u Jugoslaviji, Slet bi se održao 1964. godine na Sjevernom Velebitu;
2. Da se pristupi intenzivnim pripremama razrade programa koji bi se trebao održati u okviru 90-godišnjice planinarstva u Jugoslaviji, a naročito treba baciti težište na organiziranje kvalitetnih akcija i na propagandu planinarstva;
3. Da se pristupi osnivanju kotarskih planinarskih odbora kako je to predviđeno novim Statutom Saveza.

ZNAČKA PLANINARSKOG SAVEZA HRVATSKE

Izradom značke Planinarskog saveza Hrvatske konačno je ispunjena davna želja mnogih planinara. Značka ima oblik

potkovice sa vrpcom i obrisom Kleka u sredini. Potkovica je crvene boje sa godinom osnutka prve planinarske organizacije u Hrvatskoj (1874). Na podnožju obrisa Kleka nalazi se petokraka zvijezda u crvenoj boji. Cijena značke iznosi 20 dinara (planinarske organizacije imaju uobičajeni popust), a naručuje se kod Planinarskog saveza Hrvatske. Pozivaju se društva da što ranije pošalju naručbenice, obzirom na ograničeni broj značaka.

DRUGI VELIKI ZIMSKI PROBLEM

Nakon velikog uspjeha austrijsko-njemačkog naveza prošle zime u Eigeru, kojom prilikom su Hiebeler, Kinshofer, Mannhardt i Almberger izvršili prvenstveni zimski uspon u spomenutoj stijeni, postigao je ove zime jedan švicarski savez veliki uspjeh osvajanjem sjeverne stijene Matterhorna. Dok su godine 1961 pokušavala osvojiti sjevernu stijenu Eigera samo spomenuta četvorica, ove zime je veličanstvenu planinu iznad Zermatta posjetilo nekoliko naveza. Budući pobjednici, Švicarci Hilti von Allmen i Paul Etter, nalazili su se već koncem 1961. u podnožju stijene. No vremenske prilike im nisu dozvolile da izvrše nameravani uspon. 15. siječnja 1962. ulaze tri austrijska alpinista u stijenu. Bila su to tri mlada penjača iz Eisenerza, Hubert Sedlmayer i braća Huber. Potpuno nepoznati u alpinističkom svijetu, tako da su doznali za njihova imena brojni novinari tek iz upisne knjige, koja se nalazi u podnožju stijene Matterhorna. Oko tog uspona bilo je velikih polemika u evropskim časopisima. Toni Hiebeler im zamjera što su ušli u stijenu nedovoljno opremljeni i tom prilikom je objavio članak pod nazivom »Na Matterhorn u istrošenim hlačama«. Radosno možemo konstatirati da taj stav nije naišao na šire razumijevanje, neć naprotiv, doživio oštре kritike. Pohvalno je da danas još postoji idealista koji ne odlaze u specijalnim opremama sa spremjenim novinarima koji čekaju u podnožju na senzacionalne izvještaje. Sjetimo se samo prvih osvajača Matterhorna, braće Schmid, koji su u pomanjkanju financijskih sredstava putovali biciklima iz Münchena u Švicarsku! A o njihovoj opremi 1931. g. nije uopće potrebno govoriti. Trojica spomenutih Austrijanaca nisu nažalost dosegli vrh. Uslijed osjetnog pogoršanja vremena bili su prisiljeni 200 m ispod vrha Matterhorna izaći na greben i spustiti se u Solvay kuću. Dva tjedna kasnije ulaze u stijenu Švi-

cari Hilti von Allmen i Paul Etter, Ni-jemci Siegert, Kauschke i Bitner, te austrijski navez Krempke i Schlömer. Svih sedam alpinista je uspjelo osvojiti sjevernu stijenu Matterhorna i time postati prvi penjači koji su pod zimskim uvjetima uz dva bivaka postigli taj uspjeh. Kako je švicarski navez izašao skoro dan ranije ostao će on registriran kao prvi navez. Time se ne umanjuje uspjeh ostale petorice. Ovom prilikom potrebno je spomenuti jedan problem koji se sve više nameće. Štampa, u prvom redu senzacionalistički časopisi, interesiraju se sve više za uspone alpinista. Interesantno je da dosada štampa nije pokazivala velik interes za podvige

hrabrih penjača. Kada bi ti novinarski izvještaji donosili najosnovnije podatke o usponu, svi alpinisti bi to prihvatali. Ali danas su to članci čija je jedina tendencija da pobude senzaciju među čitaocima. A alpinisti širom svijeta, čiji je glavni pokretač idealizam, nisu to nažalost zasluzili.

Osvajanjem sjeverne stijene Matterhorna zimi ostao je još jedan veliki zimski problem, sjeverna stijena Grand Jorassa. Ove godine pokušao je jedan američko-jugoslavenski navez uspon. No zbog vrlo loših vremenskih uslova bio je prinuđen na povratak. Naš predstavnik bio je poznati slovenski alpinista Aleš Kunaver.

FOTO-PITANJE

ZAŠTO NE RAVNOMJERNO?

Da najprije odredimo lokaciju ovog stabla. Ono se nalazi na »Karlovackoj magistrali« nedaleko Vodica, i ima, kako se to na slici može vidjeti, ravno četiri markacije.

Neupućeni planinar, koji nije prolazio »Tragom XIII proleterske« mogao bi doći do zaklučka, da je ova planinarska staza dobro i solidno markirana ali... Eh, da nema toga »ali«! Zao nam je što mu moramo pokvariti iluzije i objasniti da se radi o slučajnosti. Naime, ovako »dobro« markirana stabla rijetkost su u Zumberku. Planinari koji su taj put markirali, kao da su mislili: »Svejedno je gdje stavljamo markacije, glavno je da ih stavimo određeni broj.«

Tako je i ovo deblo dobilo četiri markacije, dok na stotinjak pa i više metara dalje, druga stabla nemaju ni jedne. Uz malo više dobre volje i truda moglo bi se to ispraviti. Tada će ovi krasni predjeli Zumberka postati posjetiocima-planinarima nezaboravni doživljaji. Zaboravit će kako su po šumama i livadama sve u šesnaest tražili ne bi li spazili kakvu spasonosnu markaciju.

Tekst i snimak: Branimir Sterle

PRIRODA

Popularni ilustrirani časopis

»Priroda« izlazi svakog mjeseca jedanput, osim srpnja i kolovoza (deset brojeva na godinu)

Član Hrv. prirodoslovnog društva dobiva društveno glasilo

»Prirodu« besplatno

Članarina-preplata iznosi:

Din 600 na godinu; Din 300 za pola godine; za dake Din 400 na godinu, Din 200 za pola godine. Cijena pojedinom primjerku u knjižarama Din 70.—

Članarinu i narudžbe čekovnih uplatnica treba slati na adresu:

HRV. PRIRODOSLOVNO DRUŠTVO

ZAGREB, ILICA br. 16/III — Poštanski pretinac br. 165 —

Čekovni račun 400-73-3-2349

ČITAOCIMA !

Preplatnicima smo sa ovim brojem poslali kao besplatni prilog »Vodič po Gorskem kotaru«, koji je izašao kao šesti svezak u nizu vodiča Planinarskog saveza Hrvatske.

Čitaocima koji nisu namirili preplatu za »Naše planine« taj posebni prilog nismo poslali, pa ih molimo da to shvate kao obavijest o dugovanju.

prelivene rum Napolitanke

ukusan desert za
vase goste

SLOBODA PRIJE KAROLINA
Osijek

